

**Європейський досвід нормативно-проектного
забезпечення розвитку інформаційного суспільства:
висновки для України**

Аналітична доповідь

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ЧИННА НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНА БАЗА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	5
2. НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНІ БАЗИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	15
Досвід Швеції.....	16
Досвід Німеччини.....	25
Досвід Австрії.....	35
Досвід Польщі.....	39
3. ПОТОЧНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	51
ВИСНОВКИ.....	61
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	64
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА.....	67

ВСТУП

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і розвиток елементів інформаційного суспільства розглядається в більшості країн сучасного світу як одне зі стратегічних завдань і загальнонаціональних пріоритетів. ІКТ, а також пов'язана з ними суспільна та людська діяльність творять інформаційну сферу сучасного соціуму, від якої в нинішніх умовах визначальним чином залежить його економічний та інноваційний потенціал, соціальний прогрес, ефективність управління, здійснення демократичних процедур, освіта, рівень людського розвитку, національна безпека та обороноздатність і багато іншого. Відставання країни в темпах зростання товарів і послуг, які виробляються та надаються за допомогою ІКТ (т. зв. «цифровий розрив»), автоматично спричинює її відставання і в інших галузях. І навпаки – динамічний, сталий розвиток інформаційної сфери є фундаментальною підставою підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені і якості життя її громадян.

Таким чином, у світі склалася нова реальність, що спонукає уряди до проведення політики системного розвитку інформаційної сфери – удосконалення відповідних галузей національного законодавства, розробки та реалізації масштабних державних стратегій, проектів, програм тощо. Безумовно, двома основними пріоритетами практично завжди є забезпечення пов'язаних з розвитком ІТ міжнародних конкурентних переваг країни (регіону, міждержавного об'єднання) і оптимізація внутрішнього розвитку. Проте навіть побіжне порівняння різних моделей (стратегій) розвитку інформаційного суспільства, що склалися нині у світі, дозволяє констатувати значну варіативність в концептуальних підходах, пріоритетах, механізмах та шляхах їх реалізації. При цьому ефективність їх застосування сильно залежить від того, в якому культурно-цивілізаційному середовищі, регіоні чи

навіть країні реалізується та чи інша стратегія. Інакше кажучи, універсальних рецептів тут немає.

Навіть в рамках Європейського Союзу легко виділити декілька дуже успішних, але досить різних моделей розвитку інформаційної сфери: скандинавську, центральноевропейську (ФРН), західноевропейську (Швейцарія, Нідерланди), острівну (Сполучене Королівство) тощо. Таким чином, хоча Україна й визначила чітко свій зовнішньополітичний курс на євроінтеграцію, їй доведеться шукати власний шлях інформаційного розвитку, щоправда, орієнтуючись при цьому на стандарти й цілі ЄС. Водночас очевидно, що врахування і творче використання відповідного досвіду інших європейських країн також є абсолютно необхідним для нашої держави на цьому шляху.

Зважаючи на нещодавнє підписання Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом, основні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні до 2020 року мають бути гармонізовані з орієнтирами розвитку, визначеними ініціативою «Цифровий порядок денний для Європи» в рамках європейської стратегії економічного розвитку «Європа 2020: стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання». У цьому контексті ключовими для нашої держави нині є два питання: 1) імплементація профільних документів і проектів ЄС в українське національне законодавство; 2) можливості врахування й використання Україною відповідного досвіду окремих європейських країн. Спроба знайти відповіді на дані питання і є основною метою даної доповіді. Спеціальну увагу при цьому приділено проблематиці розвитку е-урядування як одного з ключових інструментів підвищення ефективності державного менеджменту і послуг, а також широкого впровадження демократичних процедур у суспільне життя. Це є особливо актуальним для сучасної України.

1. ЧИННА НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНА БАЗА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На відміну від України, як сам Європейський Союз, так і уряди більшості країн-членів ЄС мають давній та великий досвід законодавчого і проектного супроводу розвитку інформаційної сфери суспільства (ідеться, звісно, про її інноваційний, базований на комп'ютерних мережах, сектор). Дещо умовною точкою відліку тут, очевидно, можна вважати появу у 1994 році документа-рекомендації для Європейської Ради – «Європа і глобальне інформаційне суспільство» (*Recommendations to the European Council "Europe and the global information society"*), підготовленого групою експертів під головуванням Мартіна Бангеманна і відомого нині як «доповідь Бангеманна» [59].

Цю доповідь можна вважати однією з класичних науково-аналітичних праць з проблематики впливу сучасних інформаційних технологій на суспільні трансформації, економічний та людський розвиток. Із суто науково-теоретичного погляду вона базувалася на концепції «інформаційного суспільства» (далі в тексті можливе скорочення «ІС» - *Автори*) як нового типу соціуму, базованого на широкому використанні небачених раніше можливостей, що надають ІКТ. Автори доповіді виходили з тієї гіпотези, що широка інформатизація здатна привести до якісного стрибка у соціальному та людському розвитку – досягнення нового рівня комунікацій, науки та освіти, економічного злету, кардинального поліпшення якості життя громадян, досконалішого соціально-економічного устрою, більшої згуртованості суспільств, прискорення глобалізаційних процесів тощо.

Довідково. Строго кажучи, сам термін «інформаційне суспільство» є теоретичним і достатньо умовним, тож його змістове наповнення дуже залежить від того дискурсу, в межах якого він вживається. Первісно ідея ІС виникла на початку 60-х років у середовищі японських соціологів як суто гіпотетичний концепт, пов'язаний з припустимим формуванням нового типу суспільства у зв'язку з розвитком ІТ і пов'язаною з ним різкою

інтенсифікацією інформаційних обмінів. В Європі ця ідея набула популярності на початку 90-х років на хвилі загострення конкуренції між США, Японією та ЄС у сфері розробки та використання інформаційних технологій. У науково-теоретичному дискурсі поступово сформувалося два фундаментально різні підходи до осмислення даної проблематики і самого поняття ІС. Прихильники одного з підходів (Деніел Белл, Алвін Тоффлер, Маршалл Маклюен, Мануель Кастельс, Жан Бодрійяр та ін.) виходять з того, що розвиток і поширення ІТ веде до формування принципово нового типу соціуму та суспільних відносин. Представники ж іншої школи, дотримуючись ідеї соціальної спадкоємності, стверджують, що процеси інформатизації самі по собі не призводять до появи якісно нового суспільного укладу (Юрген Хабермас, Ніколас Гарнем, Герберт Шиллер, Ентоні Хідденс та ін.). У сучасному політико-правовому та публічному дискурсі під «розвитком ІС» зазвичай розуміють процеси розробки та імплементації ІКТ в соціумах.

Як показав подальший глобальний розвиток ІТ та інформаційної сфери, група Бангеманна вже тоді досить точно визначила абриси ІС майбутнього. Так, основними техніко-технологічними напрямками, його створення у доповіді названо цифрові мережі інтегрованих послуг, широкосмугові лінії зв'язку, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок. На цьому технологічному фундаменті автори передбачали створення комплексу інфраструктур, сервісів та послуг, який було названо ними «містком в інформаційне суспільство»: дистанційна зайнятість; дистанційне навчання; мережі, що зв'язують університети і дослідницькі центри; спектр послуг електронного зв'язку, доступний для малого та середнього бізнесу; комп'ютерні системи управління транспортними послугами; комп'ютерний контроль за повітряним сполученням; комп'ютерні мережі в сфері охорони здоров'я; е-торгівля; європейська мережа національних і муніципальних адміністративних органів; міські інформаційні супермагістралі.

«Доповідь Бангеманна» справила значний вплив на формування нормативно-проектного забезпечення інформаційного розвитку Європейського Союзу в подальшому. Утім, наступні програмні документи цього ряду ставали дедалі конкретнішими й прагматичнішими, поступово набуваючи рис не широко сформульованого форсайтного проекту, а скоріше більш чи менш чіткого «плану дій» на певний період.

Перша така ініціатива під назвою «*eEurope*» була висунута Європейською Комісією в грудні 1999 р і схвалена в березні 2000 року

Європейською Радою в Лісабоні. Прийнята тоді програма «Європа – інформаційне суспільство для всіх» [20] стала частиною Лісабонської стратегії ЄС, в рамках якої Європейський Союз поставив мету стати до 2010 р. найбільш конкурентоспроможною та динамічною економікою, заснованою на інноваціях та знаннях. Серед основних цілей даної ініціативи варто назвати такі:

- Забезпечити входження всіх окремих громадян, сімей, підприємств, шкіл і адміністративних установ в цифровий вік і надати їм доступ в Інтернет;
- Створити цифрову культуру, сповнену духом підприємництва та відкрити впровадженню нових інформаційних технологій;
- Забезпечити стимулювання соціальної інтеграції засобами інформаційного суспільства.

Для досягнення цих цілей Комісія в травні 2000 р. прийняла відповідний план дій під назвою «*eEurope 2002*» [21]. Його найважливіші заходи були націлені на забезпечення більш дешевого, швидкого і надійного доступу в Інтернет, здійснення фінансових інвестицій та інвестицій в людський капітал, а також підтримку використання Інтернету.

На зміну програмі «*eEurope 2002*» прийшла програма «*eEurope 2005*» [22]. Новий план дій передбачав головним чином підтримку широкого доступу в Інтернет за конкурентними цінами, забезпечення безпеки мереж та стимулювання використання інформаційних технологій державними та громадськими органами («*eGovernment*»).

У наступній європейській ініціативі «*i2010: Інформаційне суспільство та медіа для подальшого зростання і нових робочих місць*», що стартувала у червні 2005 р., окреслено нові стратегічні завдання Європейської Комісії в сфері інформаційного суспільства та ЗМІ на період до 2010 року [35]. Показово, що *i2010* стала найпершою ініціативою Комісії в рамках оновленої Лісабонської стратегії та партнерства 2005 р. зі стимулювання економічного зростання та зайнятості.

Ініціатива *i2010* була спрямована на досягнення трьох головних цілей:

- створення єдиного європейського інформаційного простору, необхідного для успішного функціонування відкритого та конкурентоспроможного внутрішнього ринку в сфері інформаційного суспільства та засобів масової інформації;
- зростання інновацій та інвестицій в дослідження в області інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ);
- у розвитку інформаційного суспільства пріоритети – досягнення кращої якості життя і надання електронних послуг.

Нарешті, в рамках прийнятої Європейською Радою навесні 2010 р. стратегія соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 року «*Europe2020*» було ухвалено одну з її семи флагманських ініціатив (*flagship initiatives*) – «Цифровий порядок денний для Європи» (*Digital agenda for Europe*) [15]. Саме ця галузева стратегія є основним нині діючим проектним документом з розвитку інформаційної сфери Євросоюзу.

У свою чергу в «Порядку денному» визначений 101 захід в межах «семи стовпів» (*seven pillars*) стратегії, тобто семи ключових напрямів подальшої роботи довкола «перезавантаження економіки ЄС і отримання максимальної віддачі від цифрових технологій для громадян і бізнесу» [3].

Ними є:

1. **Створення єдиного цифрового ринку**, що має забезпечити повноцінне використання переваг цифрової ери. Зняття правових та адміністративних бар'єрів і створення єдиних правил для вільного транскордонного поширення онлайн-послуг та контенту, спрощення оформлення авторських прав, транскордонне ліцензування, розвиток єдиного простору онлайн-платежів;
2. **Досягнення інтероперабельності (експлуатаційної сумісності) програмного забезпечення і контенту, оптимізація відповідних стандартів** – покращання нормативних процедур та підвищення

- сумісності для досягнення безперешкодної взаємодії численних ІТ-пристроїв і додатків, сховищ даних і послуг;
3. **Підвищення довіри і безпеки користувачів** – захист від шкідливого програмного забезпечення, скоординована європейська відповідь на кібер-атаки, модернізація системи захисту персональних даних;
 4. **Розвиток швидкісного інтернету (широкосмугового доступу - ШСД)** – досягнення до 2020 року інтернет-швидкості 30 Мбіт/с або вище для всіх європейських громадян. Сьогодні тільки 1 % європейців мають швидкісне оптоволоконне підключення до інтернету, (для порівняння: в Японії та Південній Кореї ШСД мають відповідно 12 % і 15 % населення). Широкопasmовий доступ має важливе значення для економічного зростання, створення робочих місць, доступності е-послуг. Єврокомісія планує вивчати шляхи залучення інвестицій у галузь, у тому числі за допомогою кредитних та податкових пільг;
 5. **Розвиток наукових досліджень та інновацій** – інвестиції ЄС у профільні дослідження та розробки (R&D) складають трохи більше третини від таких у США (у 2007 році – 37 мільярдів євро проти 88 мільярдів євро). Відтак, планується залучення найкращих дослідників, створення інфраструктури світового класу, адекватне фінансування, втілення найкращих ідей у товарах та послугах, подальша координація діяльності R&D-центрів та об'єднання зусиль країн-членів ЄС;
 6. **Подальше поширення цифрової грамотності і навичок роботи з ІТ** серед громадян ЄС. Більше половини європейців (250 млн.) використовують інтернет щодня, але ще 30% ніколи не використовували його. У той же час кожний громадянин має право на оволодіння навичками для здійснення е-торгівлі, користування електронними громадськими, соціальними і медичними послугами, на дистанційне навчання і вигодами е-демократії;
 7. **ІТ для вирішення соціальних проблем** – зокрема, скорочення споживання енергії, підтримка життя старіючих громадян,

модернізація медичних послуг, підвищення якості державних послуг, оцифрування культурної спадщини Європи, забезпечення повсюдного доступу до інтернету. [16]

Очікувані результати роботи за цими напрямками сформульовані в «Порядку денному» у вигляді **тринадцяти цілей**, які виражаються у цілком конкретних термінах, показниках та цифрах. А саме:

1. До 2013 року – охоплення всієї території Європейського Союзу ШСД.
2. До 2020 року – охоплення всієї території Європейського Союзу ШСД швидкістю понад 30 Мбіт/с.
3. До 2020 року – охоплення 50 % території Європейського Союзу ШСД швидкістю понад 100 Мбіт/с.
4. До 2015 року – не менше половини населення Союзу має систематично здійснювати покупки онлайн на внутрішньому ринку.
5. До 2015 року – хоча б 20 % населення Союзу має систематично здійснювати покупки онлайн на зовнішньому ринку.
6. До 2015 року – щонайменше 33 % малих та середніх підприємств має перейти на онлайн-платежі.
7. До 2015 року – передбачається знизити вартість мобільних послуг в роумінгу до рівня внутрішніх тарифів операторів зв'язку у країнах ЄС.
8. До 2015 року – планується збільшити інтернет-аудиторію Союзу з 60 % до 75 % населення, а серед громадян з особливими потребами – з 41 % до 60 %.
9. До 2015 року – удвічі (з 30 % до 15 % населення ЄС) знизити кількість людей, які ніколи не користувалися Інтернетом.
10. До 2015 року – щонайменше 50 % громадян Союзу мають користуватися послугами електронного урядування (eGovernment).
11. До 2015 року – передбачається ввести в дію всі основні транскордонні державні онлайн-сервіси (*key cross-border public services*), про запровадження яких держави-члени ЄС домовилися у 2011 році.

12. До 2020 року – планується вдвічі збільшити державні капіталовкладення в дослідження і розробки у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ICT R&D), довівши їх до 11 млрд. євро.
13. До 2020 року – досягти 20-відсоткової економії у споживанні електроенергії. [3]

У грудні 2012 року Європейська Комісія презентувала модернізований варіант «семи стовпів», розроблений з урахуванням найперспективніших трендів глобального розвитку ІТ і актуальних потреб інституційного та нормативно-проектного забезпечення галузевої регуляторної політики ЄС. Зокрема, серед «оновлених пріоритетів» розвитку містяться завдання щодо розробки панєвропейської стратегії з кібернетичної безпеки у комплексі з відповідною Директивою [29], а також спеціальної програми з розвитку індустрії хмарових обчислень в ЄС та відповідного координаційно-консультативного органу [75,32]. Як і завжди, мають місце макроекономічні розрахунки проектної результативності всіх цих заходів. Так, за прогнозами Комісії, реалізація цілей оновлених «семи стовпів» до 2020 року збільшить ВВП Євросоюзу на 5 % і дозволить створити 1,2 млн. робочих місць (у довгостроковій перспективі – 3,8 млн.). Такого ефекту планується досягти за рахунок збільшення інвестицій в ІКТ, підвищення рівня цифрової грамотності населення, впровадження інновацій (у тому числі в державному секторі), подальшого розвитку е-інфраструктури та інтернет-економіки [14].

При вивченні проектних документів Європейського Союзу звертає на себе увагу їх тісна взаємопов'язаність і чітка ієрархічність. Весь корпус документів творить таку собі піраміду, де будь-яка загальна стратегія чи програма складається з низки більш ретельно та конкретно розроблених галузевих стратегій чи програм, а ті в свою чергу «розпадаються» на ще вужчі локальні проекти, у межах яких вже є можливість безпосередньої та предметної роботи на рівні окремих регіонів, спільнот, підприємств тощо.

Так, наприклад, «Цифровий порядок денний для Європи» являє собою загальноєвропейську галузеву стратегію, але водночас є інтегральною

складовою загальної програми соціально-економічного розвитку ЄС «Європа 2020». При цьому, як показано вище, в самому «Порядку денному» визначено сім пріоритетних напрямів роботи заради виконання тринадцяти головних завдань, що сформульовані у вигляді конкретних цифр і календарних дат. Задля реалізації цих завдань запланований 101 захід. У свою чергу, в процесі імплементації заявлених в рамках стратегії локальних «підпрограм» виникають спеціалізовані проекти та ініціативи, так би мовити, більш прикладного рівня.

Приміром, для реалізації стратегії «Вивільнення потенціалу хмарних обчислень в Європі» (один з «семи стовпів» «Порядку денного») було запущено підпорядковані їй проекти «Європейське хмарове партнерство» (*European Cloud Partnership*), що діє у форматі проведення регулярних зустрічей «Керуюча панель» (*Steering Board*), ініціатива *Cloud-for-Europe (C4E)*, команда «Узгодження хмарових стандартів» (*Cloud Standards Coordination*), що опікується виробленням відповідної «дорожньої карти» (*cloud standardisation roadmap*). Під реалізацію великого і дорогого (більше 9 млрд. євро) панєвропейського проекту охоплення до 2020 року всієї території Союзу високошвидкісними та ультра-швидкісними широкосмуговими мережами *Connecting Europe Facility* (приблизно можна перекласти як «Засіб для поєднання Європи») взагалі створюються численні інвестиційні фонди і налагоджується широке приватно-державне партнерство.

Довідково. «Вивільнення потенціалу хмарних обчислень в Європі» (*"Unleashing the potential of cloud computing in Europe"*) – ініціатива, запропонована Європейською Комісією у вересні 2012 року і спрямована на прискорення імплементації та значне розширення використання «хмар» в економіці ЄС. Передбачається, що реалізація цих завдань зрештою принесе 2,5 млн. робочих місць і 160 млрд. євро чистого прибутку щороку. Основними цілями стратегії є:

- Запровадження вже у 2013 році єдиних технічних та інших стандартів задля забезпечення належної мобільності, функціональної сумісності й оборотності даних;
- Підтримка співробітництва з достойними довіри провайдерами «хмарних» послуг в масштабах всього ЄС;
- Розвиток та підтримка моделі «безпечно і справедливо» (*"safe and fair"*) при укладенні угод на ринку «хмарних» послуг;
- Запровадження спеціальної інституції – Європейського «хмарного» партнерства (*European Cloud Partnership – ECP*) – за участю країн-членів та представників індустрії задля залучення потенціалу приватного сектора [32], оформлення

європейського галузевого ринку, стимулювання європейських провайдерів з метою підвищення їхньої конкурентоздатності і запровадження оптимальної системи е-урядування [75].

Там, де простір застосування галузевої стратегії перетинається з іншими ареалами розвитку та планування, відбувається узгодження відповідних проектів. Приміром, завдання «Порядку денного» подекуди корельовано з завданнями рамкової програми з науково-технічного та інноваційного розвитку ЄС «*Horizon 2020*», – зокрема в частині хмарових технологій, розвитку освітнього простору, екології, охорони здоров'я, освоєння космосу. [83]

Крім того, у разі необхідності стратегія може бути переглянута у будь-якій зі своїх складових. Так, в 2012 році профільний Директорат Європейської Комісії дійшов висновку, що «сім стовпів» інформаційного розвитку ЄС, затверджені в рамках «Порядку денного» у 2010 році дещо втратили актуальність, і їх було переформатовано (див. вище).

Безумовно, окреслена вище методика стратегічного планування, що застосовується керівними органами ЄС, потребує високої кваліфікації і постійної, копіткої та багатопланової роботи. Зокрема, необхідно здійснювати безперервний моніторинг ситуації як на локальному, так і на глобальному рівнях, підтримувати постійні консультації з різними групами інтересів та впливу, проводити маркетингові, соціологічні та інші дослідження та ін.. Для того, аби така діяльність була результативною, потрібний пул добре підготовлених експертів, розвинена міжнародна інфраструктура і значні кошти, – навіть якщо йдеться про стратегічне планування для окремо взятої країни, а не для потужної конфедерації на кшталт ЄС. Проте, загалом успішний досвід Євросоюзу свідчить про те, в сучасному світі це необхідна ціна за ефективне прогнозування і планування розвитку, надто ж якщо йдеться про таку важливу інноваційну сферу як розвиток та імплементація ІКТ.

Аналіз «Порядку денного» спонукає до ще одного важливого висновку: у цьому документі остаточно зникає, так би мовити, теоретико-філософська

складова. Зокрема, відсутнє апелювання до поняття «інформаційне суспільство», яке за своїм змістом є суто гіпотетичним. Документ є максимально реалістичним, прагматичним та функціональним, і основний акцент у ньому зроблено не на концепціях (футурологічних чи строго наукових), а на конкретних соціально-економічних і зовнішньополітичних (конкурентних) ефектах від реалізації його завдань «тут і зараз». Насамперед це оптимізація економічного розвитку країн ЄС і забезпечення економічної конкурентоспроможності Союзу, повна зайнятість, активність старіючого населення, соціальна згуртованість, врахування потреб інвалідів. Широко застосовується програмно-цільовий метод, зокрема чітко, аж до конкретних показників, окреслено рубежі, на які планується вийти у 2020 році. Спеціальна увага приділена стратегічним методам їх досягнення, наприклад, ретельно прописане використання ринкових та нормативно-регуляторних механізмів розвитку, передбачено потужний науковий супровід.

Таким чином, як проектний документ, «Порядок денний» демонструє дуже предметний підхід до планування інформаційного розвитку, а також чітке розуміння того, що в наш час ІКТ є «інструментом глобального перерозподілу ідей, капіталів і праці, що визначає парадигму розвитку глобалізованого світу» [89], тобто найважливішим стратегічним ресурсом.

У цілому ж, «*Digital Agenda for Europe*» являє собою план дій, спрямований на досягнення двоєдиної мети: забезпечення глобальної конкурентоспроможності Євросоюзу через розвиток та імплементацію ІКТ, а також «дигіталізації» суспільства, тобто розповсюдження цифрових технологій в усіх сферах і прошарках європейського соціуму. Для України, де національна стратегія розвитку інформаційного суспільства знаходиться на стадії формування, особливо важливим є вивчення досвіду Євросоюзу в цій галузі.

2. НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНІ БАЗИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Як і у випадку з іншими колективними документами, межі й механізми кореляції «Digital Agenda for Europe» з національними законодавствами і проектами країн-членів ЄС ґрунтується на *acquis communautaire* Союзу та на ustalених правових практиках. Зазвичай загальноєвропейські стратегії формуються з урахуванням інтересів та особливостей всіх держав-членів ЄС. Зобов'язання національних урядів щодо їх виконання зводяться до необхідності дотримання стандартів, приписів та рішень, що поширюються на весь Європейський Союз.

Одним з ключових механізмів імплементації завдань «Цифрового порядку денного» у країнах-членах ЄС є домовленості, досягнуті у рамках консультацій і на підставі оперативних експертних досліджень. Наприклад: результати громадських консультацій протягом 2009 р., висновки Ради ЄС з питань транспорту, телекомунікацій та енергетики від грудня 2009 р. [9] доповідь 2009 року щодо цифрової конкурентоспроможності Європи [30], консультації довкола прийняття стратегії «Європа 2020», сприяння підприємницького товариства у сфері ІКТ головному Іспанії у ЄС [38], звіт за власною ініціативою Європейського Парламенту щодо нового Цифрового порядку денного для Європи – 2015.eu [60].

Крім того, європейська нормативно-правова база, наскільки це практично можливо, ґрунтується на принципах технологічної нейтральності до регулювання сфери електронних комунікацій з метою забезпечення ефективної конкуренції [18].

Нижче запропоновано огляд законодавства, національних проектів та систем державного менеджменту низки континентальних європейських країн у галузі розвитку ІТ й інформаційного суспільства. Досвід **Швеції** та **ФРН** є цікавим для України насамперед тому, що в даній галузі ці дві країни є

безсумнівними європейськими лідерами і «генераторами ідей» (останнє стосується передусім Швеції). **Австрія** являє собою приклад держави, яка при порівняно обмежених ресурсах розвитку й конкурентному потенціалі спромоглася знайти власну нішу у світовому розподілі праці саме за допомогою інформаційних технологій. **Польщі** ж у зовсім недавньому минулому довелося долати проблеми й «хвороби зросту» досить схожі на ті, що стоять нині перед Україною – у тому числі і в інформаційній сфері. До того ж, прийнято вважати, що це ментально близька до нас країна, а отже, її досвід може виявитись особливо ефективним на українському ґрунті.

Досвід Швеції

Королівство Швеція є одним зі світових лідерів у сфері розвитку ІКТ. Відповідно до дослідження Міжнародного союзу електрозв'язку (*ITU*) «Вимірювання інформаційного суспільства» [46] за 2012 рік (остання публікація), за Індексом розвитку ІКТ (*ICT Development Index, IDI*) Швеція у 2010 та 2011 рр. посідала друге місце в світі після Південної Кореї (див. Рис. 1).

Довідково. Загалом, Європа є регіоном з найвищим середнім показником індексу розвитку ІКТ (англ. - *ICT Development Index – IDI*) і включає велику кількість країн, які мають дуже високий показник IDI. Вісім європейських країн входили у 2011 р. до десятки кращих, і 31 країна (із загальної кількості 37 європейських країн, що входили до IDI) перебували у топ-50.

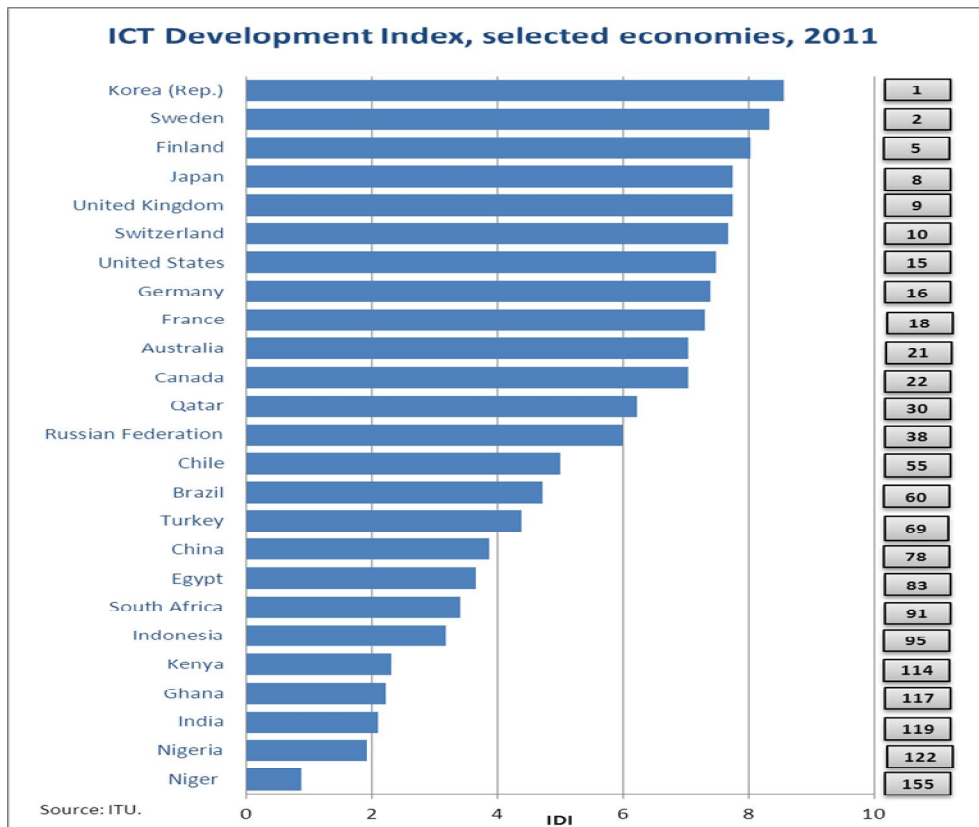

Рис. 1. Індекс розвитку ІКТ, обрані країни [46]

Головною загальною метою шведської політики у галузі електронних комунікацій, ІТ і поштових послуг є те, що кожна людина повинна мати доступ до соціально-економічно ефективної інфраструктури та пов'язаних з ними соціальних послуг.

Власне інституалізація сфери ІТ у Швеції почалася ще з середини 1990-х рр. У 1994 р. на національному рівні призначена Комісія з ІТ(1994 2003 рр.) з метою консультування уряду з питань інформаційних технологій. Наприкінці 1996 р. Комісія створила Наглядний комітет з питань права ІТ (IT Law Observatory), завданнями якого стало спостереження за законодавчими змінам у даній сфері.

Довідково. У березні 2000 р. представлена **програма «Інформаційне суспільство для всіх»**, яка стала концептуальною основою подальшого розвитку інформаційного суспільства у державі. Вона була спрямована на консолідацію Швеції як лідера в цій сфері та використання потенціалу ІКТ з метою стимулювання економічного росту, зайнятості, регіонального розвитку, демократію, справедливого ставлення, якості життя, рівності та ефективного державного управління.

Протягом 2002 р. уряд Швеції знову ініціює перегляд правових та регуляторних норм у сфері електронної комунікації та електронного обігу

документів; створюються нормативно-правові рамки використання електронних підписів.

У 2003 р. було ліквідовано Комісію з ІТ, але негайно створена заміна – Група політичних стратегій для сфери ІТ(2003-2006 рр.) у шведському уряді. Її головою став колишній член Комісії, а Група перебрала на себе консультативні функції та стала рушійною силою розбудови інформаційного суспільства у Швеції. На початку 2005 р. Шведський уряд представляє «План дій з метою зменшення адміністративного тягаря для підприємств». План містив 291 заходів, які мали здійснювати 8 міністерств і 46 відомств. В основу успішності виконання була покладена ідея електронного уряду.

Цікавим фактом є те, що у жовтні 2005 р. Швеція стала другою країною Європи, яка запровадила біометричні паспорти, а також біометричні ідентифікаційні посвідчення особистості, дійсні в Шенгенській зоні.

Враховуючи швидкий розвиток галузі ІКТ, у 2005 р. на заміну програми «Інформаційне суспільство для всіх» уряд Швеції представив новий законопроект у сфері ІКТ під назвою «**Від політики в галузі ІТ для суспільства до політики для інформаційного суспільства**» [33]. Основна позиція даної програми полягала у тому, що політика повинна рухатися від зосередженості на ІТ-інфраструктурі як такої до концентрації особливої уваги на використанні технології громадянами, підприємствами і організаціями. Особлива увага при цьому мала бути приділена зміцненню позицій так званих «слабких» груп (літніх людей, безробітних, а також іммігрантів) з метою запобігання і скорочення соціальний розривів в суспільстві. Важливою відмінністю було акцентування на понятті стійкості.

У цьому документі шведський уряд також зазначав, що інформаційні технології мають в рівній мірі сприяти економічному, соціальному та екологічному розвитку. Основні цілі, як цього досягнути, були узагальнені шляхом введення трьох ключових аспектів:

1. ІТ мають сприяти підвищенню якості життя, а також покращенню та спрощенню повсякдення для людей і компаній;

2. ІТ повинні використовуватися для досягнення стійкого економічного зростання;

3. ефективна та надійна ІТ-інфраструктура з високим рівнем потужності передачі має бути доступна на всій території країни.

Деякі автори, аналізуючи теоретичні аспекти шведського бачення первинної політики в сфері ІТ, визначають її як приклад редукціоністського (спрощеного) підходу: технологічні зміни розглядаються в якості єдиних рушіїв розвитку до суспільства знань, і громадянам має бути надано право забезпечувати себе ресурсами і можливостями, які уможливають їх участь у процесах прийняття управлінських рішень [52]. Якщо ж порівняти дану політику із більш пізніми баченнями, то спостерігається перехід до дуалістичного підходу, тобто переключення з концентрації на важливості зростання власне галузі ІКТ на можливості зміцнення демократії та участі всіх громадян у розвитку інформаційного суспільства.

Протягом 2007-2010 рр. на заміну Групи політичних стратегій для сфери ІТ функціонувала Урядова рада з ІТ.

У 2009 р. під час свого головування в Європейському Союзі Швеція оприлюднила концепцію *Green Knowledge Society*, що приблизно можна перекласти як «**Суспільство екологічності й знань**» [2]. Дане бачення було представлено у контексті підготовки нової європейської концепції інформаційного суспільства. У документі шведська сторона визначила три основні теми:

1. Увага до соціальних наслідків розвитку ІКТ.
2. Потреби економічного добробуту з точки зору робочих місць, доходів і національних бюджетів.
3. Цілеспрямоване вирішення проблем зміни клімату (названий як «Новий зелений курс» («*Green New Deal*»)).

Окрім цього, у концепції були запропоновані десять областей політики, які мали створити загальні рамки політики ЄС у сфері ІКТ на наступні роки: (1) економіка знань: рушій до майбутнього багатства; (2) суспільство знань:

участь для всіх; (3) зелені ІКТ: підтримка екологічно ефективної економіки; (4) інфраструктура наступного покоління: баланс інвестицій з точки зору конкуренції; (5) м'яка інфраструктура: інвестиції в соціальний капітал; (6) МСП та ІКТ: підтримка малих європейських підприємств; (7) єдиний інформаційний ринок: сприяння єдності і зростанню; (8) кардинальні перетворення у сфері електронного врядування: переосмислення процесу надання державних послуг; (9) довіра он-лайн: надійний і безпечний цифровий світ; (10) чітке керівництво: переосмислення процесу вироблення політики в ЄС.

Таким чином, дане бачення було спрямоване на інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів і стало спробою поєднати шведське та європейське бачення на перспективи на інформаційного суспільства. Слід зазначити, що даний текст не був офіційним баченням ЄС, але мав на меті здійснення впливу на новий план дій ЄС у цій галузі, що знайшов свій вираз у 2010 у вигляді Європейський цифровий порядок денний – Європа 2020 (*European Digital Agenda - Europe 2020*) [0].

Однак в кінцевому підсумку, насамперед внаслідок світової та європейської економічної та фінансової кризи, у новій концепції ЄС основний акцент був зроблений на економічній орієнтації: необхідності належної реакції на кризу та економічного зростання. В цілому, політичні рамки були зосереджені навколо просування конкурентоздатності, інновацій та підприємництва. Концепції індивідуального залучення та надання можливостей, як і багато інших не економічних аспектів, також були зведені до необхідності економічного зростання. Водночас прийнятий невдовзі шведський Цифровий порядок денний, як і більшість інших документів та стратегій в галузі ІКТ у Швеції, в цілому відповідають основним положенням європейського законодавства.

Наприкінці 2010 р., шведський міністр, відповідальний за сферу ІТ виступив із пропозиціями щодо Цифрового порядку денного для Швеції. Згідно з ними, шведський уряд мав продовжувати відігравати провідну роль

у подальшому розвитку інформаційного суспільства. У грудні 2011 р. це бачення було втілене у новій стратегії уряду Швеції «ІКТ для всіх. Цифровий порядок денний для Швеції» [36].

Довідково. Головною метою традиційно було визначено забезпечення провідних позицій Швеції в світі у сфері ІКТ. Для досягнення цієї мети були виокремлені чотири стратегічні складові: (1) легкість і безпечність використання; (2) послуги, які створюють переваги; (3) потреби інфраструктури; (4) роль ІКТ у суспільному розвитку. Особлива увага також приділялася таким темам, як наукові дослідження та інновації, ІКТ для навколишнього середовища (тобто, екологічний вимір), гендерна рівність, свобода Інтернет (тобто, дотримання права людини), авторське право та ІКТ для глобального розвитку.

Ще напередодні офіційного затвердження цифрового порядку денного для Швеції з метою підтримки його виконання була створена спеціальна **Рада з цифровізації** (*Digitaliseringsrådet*). Вона стала послідовницею таких органів, як Комісія з ІТ (1994-2003 рр.), Група політичних стратегій для сфери ІТ (2003-2006 рр.) та Урядова рада з ІТ (2007-2010 рр.). До її завдань належить розгляд та аналіз актуального розвитку політики у сфері ІКТ, у тому числі проблем та можливостей, звітування з цих питань перед урядом, а також напрацювання рекомендацій та належних заходів з метою сприяння досягненню цілей політики у сфері ІКТ.

На державному рівні загальну **структуру нормативно-проектного забезпечення інформаційного суспільства** можна зобразити наступним чином:

Політика/стратегія:

- Міністерство підприємництва, енергетики та комунікацій [66]
- Делегація електронного уряду [19]

Координація:

- Делегація електронного уряду
- Агентство правових, фінансових та адміністративних послуг та державних закупівель (*Kammarkollegiet*) [43]

Імплементация:

- Делегація електронного уряду
- Рада з цифровізації
- Окремі урядові департаменти та органи

Підтримка:

- Агентство державного управління Швеції (*Statskontoret*) [65]
- Агентство поштового та телекомунікаційного зв'язку (*Post-och telestyrelsen (PTS)*) [65]
- Рада з цифровізації

Аудит/гарантії:

- Шведське національне бюро аудиту (*Riksrevisionen*) [69]

Захист даних:

- Шведська Рада інспекції даних (*Datainspektionen*) [71]

На сьогоднішній день **головними** державними акторами у сфері напрацювання політик та стратегій подальшого розвитку інформаційного суспільства у Швеції виступають від шведського уряду **Міністерство підприємництва, енергетики та комунікацій** та **Делегація електронного уряду** (*E-delegationen*). Міністерству підприємництва, енергетики та комунікацій належить ключова роль у державному управлінні сферою ІТ. Головною компетенцією Делегації електронного уряду виступає розвиток електронного уряду.

Довідково. До основних задач Делегації належить підготовка стратегічних документів і звітів, які визначають необхідні дії та принципи, що їх має дотримуватися уряд та його установи з метою сприяння електронного уряду. Делегація є центральним органом, який визначає державну політику щодо електронного урядування в Швеції. Делегація складається з директорів основних державних установ, діяльність яких базується на сфері ІТ.

Швеція має дуже потужну законодавчу базу регулювання інформаційного суспільства. Вона була першою державою у світі, яка впровадила законодавство щодо свободи інформації у вигляді Закону про свободу преси [71] (1766 р.). Закон був переглянутий у 1949 році і на сьогодні діє у редакції 2011 р. Зокрема, Закон декларує вільний доступ до офіційних документів та негайну реакцію державних органів на запит щодо

таких. Водночас Закон про громадський доступ до інформації та таємниці [68] (2009 р.) містить умови та положення, коли державні документи носять конфіденційний характер та не підлягають розголосу. З 1998 р. у Швеції діє Закон про захист особистих даних [70], прийнятий з метою приведення шведського законодавства у відповідність до вимог Директиви ЄС про захист даних 95/46/ЄС. Закон перераховує деякі основні вимоги, що стосуються обробки персональних даних. Окрім цього, у Швеції наявне необхідне нормативно-правове забезпечення сфери електронного урядування, зокрема, Закон про кваліфікований електронний підпис (2001 р.), Закон про електронну торгівлю та інші послуги інформаційного суспільства (2002 р.), Закон про електронний зв'язок (2003), Закон про державні закупівлі (2008). Останній імплементував одразу дві директиви Європейського Союзу, зокрема щодо електронних аукціонів та системи динамічних закупівель (Dynamic Purchasing system).

Електронне врядування у Швеції

Проекти, спрямовані на запровадження електронного врядування у Швеції, мають свій початок ще з 1997 р. В цей рік шведський уряд ініціював проект *Government eLink (GeL)*, метою якого було забезпечення безпечного інформаційного обміну між урядовими установами та їх клієнтами.

У вересні 2000 р. створений «**Публічний електронний форум**» (*Public eForum*) – кооперативна рада урядових агентств. Сформований з членів правління різних агентств, він став форумом для обговорення розвитку електронного врядування. Наприкінці 2004 р. уряд Швеції запускає новий портал електронного уряду – sverige.se.

У січні 2006 р. створюється Шведське агентство адміністративного розвитку (*Swedish Administrative Development Agency, Verva*; існувало до 2008 р.) в якості одного з центральних консультативних та координаційних органів уряду у сфері впровадження електронного урядування. Протягом наступних років агентство готує та представляє низку важливих пропозицій,

зокрема, щодо менеджменту електронної ідентичності (*eIdentity Management*), проект концепції сумісності тощо. У березні 2009 р. на заміну Агентству уряд створює вищезазначену Делегацію електронного уряду, до компетенції якого перейшло керівництво та координація розвитку електронного уряду.

У сфері електронного урядування Швеція серед країн Європейського Союзу демонструє **значний прогрес за всіма критеріями** відповідно до щорічного дослідження ЄС «Порівняльна оцінка стану електронного урядування» (eGovernment Benchmark) [23]. Дослідження базується на аналізі готовності держав у сфері електронного урядування на підставі чотирьох ступенів (недостатній, помірний, значний, високий) для чотирьох груп оціночних критеріїв – орієнтованість на користувачів, прозорість, транскордонна мобільність та активність у сфері електронного урядування.

Водночас, згідно з Індексом готовності у сфері електронного урядування Швеція **стрімко втратила позицію** у першій десятці: з 7 позиції у 2012 р. до 14 у 2014 р. Однак у будь-якому випадку країна знаходиться в категорії країн із дуже високим показником.

Довідково. Кожного року ООН публікує дослідження стану електронного урядування у країнах світу разом із спочатку Індексом готовності у даній сфері (*E-Government Readiness Index*), пізніше – Індексом розвитку даної сфери - *E-Government Development Index (EGDI)*. У 2014 р. серед європейських держав найвищі місця посідають Франція (4-е місце), Нідерланди (5-е), Великобританія (8-ме), Фінляндія (10), Іспанія (12), Норвегія (13), Швеція (14), Естонія (15), Данія (16), Ісландія (19), Німеччина (21). Україна опинилася лише на 87-му місці. Гірші показники по Європі тільки у КЮР Македонія (96) та Боснії та Герцеговини (97). [26]

Втрату позицій Швецією можна пояснити, насамперед, більш активними зусиллями інших держав у сфері електронного урядування в останні роки, зокрема, у частині розширення впровадження мобільних додатків та забезпечення подальших можливостей для участі громадян в електронному урядуванні.

Будучи одним зі світових лідерів у сфері розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Швеція продовжує приділяти значну увагу

розвитку цієї галузі, у тому числі у сфері нормативно-проектного забезпечення галузі. В якості головних цілей на цьому напрямку шведський уряд декларує необхідність збереження сталого ефекту та всеосяжного доступу до благ інформаційного суспільства. У Швеції також наявне чітке коло державних інституцій, відповідальних за визначені сфери регулювання у сфері ІТ, підкріплене потужною законодавчою базою. Остання має давні демократичні коріння та/або імплементує кращий досвід ЄС.

Швеція також традиційно посідає провідні місця у світових та європейських рейтингах розвитку електронного урядування. І хоча в останні роки спостерігається поступова втрата позицій, що може бути пояснене більш активною політикою у цій сфері інших держав, Швеція все одно залишається у категорії держав із дуже високим рівнем розвитку електронного урядування.

Досвід Німеччини

Однією з актуальних спроб оцінити нормативно-проектне забезпечення сфери ІКТ у **Німеччині** став моніторинг під назвою «Законодавче регулювання доступу до інформаційного суспільства» [5]. У 2012 р. доручення провести даний моніторинг отримало Бюро оцінки технічних наслідків при Німецькому Бундестагу (*Büro für Technikfolgen-Abschätzung beim Deutschen Bundestag (TAB)*)

Як виявили експерти ТАВ, фактично близько третини країн ОЕСР мають т.зв. горизонтально інтегровані регуляторні органи, тобто контролюючі органи, в яких телекомунікаційна сфера та радіомовлення регулюються під одним дахом. Однак це автоматично не означає, що регулювання сконцентровано лише на змісті. У сучасних умовах це не видається ані необхідним, ані доцільним. Такі теми, як, наприклад, регулювання живлення, розподіл частот, захист даних чи авторські права, щодо яких здається, що їх можна було б у значній мірі уніфікувати, у

практичній площині можуть бути розглянуті, як і раніше, лише тільки у прив'язці до конкретних медіа. Тому у багатьох уніфікованих регулюючих органах створені підрозділи радіомовлення і телекомунікацій, щоб мати змогу враховувати відмінності вимог регулювання.

Крім того, країни з конвергентним регулюванням не є більш інноваційними або успішними у медіа-розвитку, ніж країни, що не мають єдиного регулювання. Однак, на думку експертів, це не означає, що комплексна німецька регуляторна система з великою кількістю інституцій та часто затяжними процесами погодження не підлягає обговоренню. Багато факторів вказують на те, що не створення єдиних інституціональних структур, а кооперативна практика регулювання та міжвідомче співробітництво є ключовими факторами успіху.

Загалом, протягом тривалого часу більшість провідних держав світу дотримувалися стратегії невтручання у телекомунікаційну сферу. Особливо в Німеччині, Фінляндії, Великобританії та США уряди відігравали відносно пасивну роль в даному секторі. Однак з початком фінансово-економічної кризи у 2008 р. з'явилися ознаки переосмислення.

ФРН з самого початку розвитку інформаційного суспільства мала досить високі позиції у цій сфері. Наприклад, у 2005 р. у секторі ІКТ у Німеччині було вироблено товарів і послуг на загальну суму близько 237 млрд євро (частка у загальному виробництві 5,9 %) [27].

Ще у 2003 р. Федеральний уряд представив «Програму дій у сфері інформаційного суспільства у Німеччині до 2006 р.» [40]. Програма була спрямована на подальше укріплення існуючих позицій і подальшу розбудову інноваційних послуг в державному та приватному секторах. Вже тоді серед ключових цілей федеральний уряд відзначав розвиток наступних пріоритетних сфер: цифрова економіка; освіта, наука і рівність можливостей; електронний уряд, безпека і довіра в Інтернеті; eHealth (використання електронних приладів у сфері медицини й охорони здоров'я). Також дана програма, як і інші стратегії і власне нормативна база в цій сфері були

спрямовані в основному на сприяння розвитку інформаційного суспільства і носили рекомендаційний характер.

Тому до 2007 р. на федеральному рівні існували лише координаційні структури з питань інформаційних технологій, але не регулюючі. На першому Національному саміті з інформаційних технологій у 2006 р. було досягнуто згоди щодо необхідності законодавчого регулювання у сфері ІТ. Одним з перших кроків на державному рівні стало погодження наприкінці 2007 р. **концепції «Федеральне регулювання ІТ»** [42]. Головною метою концепції зазначалося, що ефективне використання ІТ сприятиме покращенню адміністративних послуг, інноваціям та підвищенню ефективності управління. На виконання концепції були створені нові структури. Насамперед, була запроваджена посада Уповноваженого Федерального уряду з питань інформаційних технологій.

До основних завдань Уповноваженого сьогодні належать:

- розробка стратегій електронного врядування/ІТ та ІТ-безпеки на федеральному рівні;
- регулювання сфери ІТ-безпеки держави;
- розробка архітектури, стандартів і методів для сфери ІТ на федеральному рівні,
- регулювання підготовки централізованих ІТ-інфраструктур федерації.

Поряд із введенням посади урядового уповноваженого з питань ІТ була створено два нових органи: **Рада відомчих уповноважених з ІТ і Федеральної групи з управління ІТ**. Перший орган (скорочено ІТ-Рада), складається з відповідних уповноважених федеральних законодавчих, виконавчих та судових органів (федеральних міністерств, уряду, Німецького Бундестагу, Бундесрату, відомства федерального президента, рахункової палати тощо). Введення посад відповідних уповноважених визначено у вищенаведеній концепції «Федеральне регулювання ІТ». До центральних завдань ІТ-Ради належать: формування міжвідомчого запиту у сфері інформаційних технологій та координація кола постачальників

інформаційно-технічних послуг. До складу Федеральної групи з управління ІТ входять Урядовий уповноважений з ІТ, секретар з бюджету Федерального міністерства фінансів і голова Центрального відділу відомства федерального канцлера. У 2010 р. склад групи було розширено відповідним державним секретарем міністерства економіки та технологій [13].

Ключовим кроком у сфері нормативно-проектного забезпечення розвитку ІКТ у Німеччині стало внесення у 2009 р. змін до конституції - Основного закону ФРН, зокрема, введення нової **статті 91с**. Зокрема стаття визначає, що «федеральний уряд і федеральні землі можуть погоджувати свої дії у плануванні, створенні та експлуатації інформаційно-технічних систем, необхідних для виконання їх завдань». У статті також зазначено, що уряд та землі на підставі домовленостей можуть визначати стандарти та безпекові вимоги у сфері ІКТ.

З метою практичної імплементації даної статті Основного закону ФРН у 2010 р. між федеральним урядом та землями був укладений «Договір про заснування Ради з ІТ-планування та про основи співробітництва у сфері інформаційних технологій між адміністративними установами федерального уряду та федеральних земель» [81]. Даний договір (скорочено Державний ІТ-договір) забезпечує правову основу функціонування Ради з ІТ-планування та визначає коло її завдань в якості центрального органу федерального співробітництва в галузі інформаційних технологій.

Метою Ради з планування ІТ є сприяння розвитку орієнтованим на користувача послуг електронного урядування і забезпечення ефективного, дієвого та безпечного функціонування адміністративних інформаційних технологій.

До конкретних **ключових завдань Ради з планування ІТ** належать зокрема:

- координація співробітництва федерального уряду та земель в області інформаційних технологій;

- рішення про профільно незалежні або міжгалузеві стандарти у сфері функціональної сумісності ІТ та стандартів їх безпеки;
- контроль над проектами електронного врядування;
- планування і розвиток комунікаційної мережі «Інфраструктура Німеччина-Online» (*Deutschland-Online Infrastruktur (DOI)*) відповідно до Закону про ІТ-мережу.

В якості форуму для обміну інформацією та досвідом на рівні державного та муніципального управління Рада з ІТ-планування з 2013 р. організовує щорічно (у травні) фаховий конгрес, що відбувається в різних федеральних землях [41].

Довідково. Головування у Раді з ІТ-планування змінюється кожного року шляхом чергування між федеральним урядом та землями (у 2013 р. головувала Баварія, у 2014 р. – федеральний уряд, у 2015 р. головування перейде до землі Берлін). Власне Рада збирається на засідання тричі на рік.

Членами Ради з ІТ-планування є урядовий уповноважений з питань інформаційних технологій (як правило, це Державний секретар Міністерства внутрішніх справ), а також по одному уповноваженому представнику з питань ІТ від федеральних земель (як правило, державні секретарі).

Разом із постійними членами у засіданнях беруть участь (з правом дорадчого голосу) три представники муніципалітетів і муніципальних союзів і федеральний уповноважений із захисту даних та свободи інформації. До участі можуть бути також залучені представники спеціалізованих міністерських конференцій та інші зацікавлені сторони, якщо рішення Ради стосуються їх фахової сфери. [41]

Таким чином, на сьогоднішній день нормативно-проектне регулювання сфери інформаційних технологій у Німеччині має два основні рівні:

- 1) **федеральний рівень:** Уповноважений Федерального уряду з питань інформаційних технологій, Рада відомчих уповноважених з ІТ та Федеральна група з управління ІТ.
- 2) **федеральний уряд, землі та муніципалітети:** Рада з ІТ-планування.

При цьому, слід відзначити, що Уповноважений Федерального уряду з питань інформаційних технологій є членом усіх вищезазначених органів, тобто основною об'єднуючою ланкою.

Водночас сфера телекомунікацій у Німеччині належить до компетенції іншого органу – Федерального мережевого агентства (*Bundesnetzagentur*).

Довідково. До кінця 1980-х рр. на ринку телекомунікацій діяла лише одна організація – Дойче Бундеспост (Німецька федеральна пошта). Як монополіст вона мала ексклюзивні права на створення та експлуатацію мереж. З 1989 р. у державі була проведена низка реформ, яка відкрила шлях до створення конкурентних умов у цій сфері. З колишнього федерального відомства був утворений Дойче Телеком із долею на ринку в майже 100%. З метою запобігання зловживанню ринковою владою та захистити нових провайдерів послуг від дискримінаційного ціноутворення на використання мереж, був створений Регулюючий орган з питань телекомунікацій та пошти, який у 2005 р. було перейменовано в Федеральне мережеве агентство з питань електрики, газу, телекомунікацій, пошти та залізниці (скороч. - *Bundesnetzagentur*).

Ключове завдання Федерального мережевого агентства полягає у забезпеченні чесної конкуренції, а також всеохоплюючу, достатню та належну пропозицію в тому числі на телекомунікаційні послуги доступними цінами.

Електронне врядування у ФРН

Електронний уряд є в Німеччині однією з центральних задач. Федеральний уряд працює з 2000 р. над наданням послуг з підтримки федерального управління онлайн. Зусилля держави у цій сфері знайшли свій вираз спочатку у рамках програми «Електронний уряд 2.0», що була розрахована до 2010 р.. Федеральні землі та муніципалітети також розробляли власні плани з онлайн-сервісу. У 2003 р. уряд та землі уклали стратегію з електронного врядування «Німеччина онлайн», метою якої було поєднати наміри центрального уряду із відповідними ініціативами на рівні земель та муніципалітетів.

З 2010 р. питання впровадження та успішного функціонування концепції електронного уряду належать до центральних компетенцій Ради з ІТ-планування. 24 вересня 2010 р. Рада погодила «Національну стратегію з питань електронного уряду» [49], на підставі якої федеральний уряд, землі та муніципалітети вперше разом погодили подальший розвиток електронного адміністрування через Інтернет. Стратегія базується у тому числі на Мальмській декларації Європейського Союзу від 18 листопада 2009 р., погодженої на міністерській конференції з питань електронного уряду.

Стратегія визначає шість ключових цілей, на які мають бути спрямовані подальші проекти, серед яких переважна націленість на користь для громадян, підприємств та сфери управління, підвищення ефективності адміністративної діяльності, прозорості даних і процесів, захист даних, а також посилення суспільної участі щодо удосконалення онлайн-послуг держави.

На підтримку виконання Стратегії 25 червня 2013 р. був прийнятий Закон зі сприяння електронному урядуванню, а також із внесення змін до додаткових норм [34].

Закон спрямований на регулювання публічно-правових відносин у сфері державного управління федеральних органів, а також на органи управління земель і місцевого самоврядування при виконанні ними положень федерального права. Закон встановлює, що органи державного управління повинні відкрити доступ до передачі електронної документації, навіть у тих випадках, коли документ захищений електронним підписом. Федеральні органи влади, крім того, зобов'язані відкрити доступ до своїх послуг з використанням адресу спеціального захищеного електронної інформаційних служб De-Mail. Крім того всі органи повинні забезпечити у встановленому порядку осіб, які звертатимуться до них, електронними посвідченнями.

Закон також передбачає обов'язок федеральних органів вести діловодство в електронному вигляді, з використанням носіїв, що забезпечують їх збереження протягом тривалого часу. У тому числі забезпечувати збереження електронних копій всіх документів, складених на паперових носіях.

Примітним положенням Закону є параграф, що закон не розповсюджується на сфери кримінального переслідування, переслідування та притягнення до відповідальності за порушення правил, у сфері правової допомоги іншим державам у кримінальних та цивільних справах, у боротьбі з контрабандою тощо.

Нормативно-правове забезпечення функціонування електронних інформаційних служб De-Mail було оформлене у 2011 р. «Законом щодо регулювання De-Mail-служб, а також із внесення змін до додаткових норм» [11]. Координацію проекту здійснює Міністерство внутрішніх справ, яке також визначає правові рамки та у співпраці з бізнесом розробляє технічні концепції. Функція акредитації провайдерів послуги покладена на Федеральне відомство з безпеки у сфері інформаційних технологій. Сьогодні на ринку послуги De-Mail акредитовані вже 4 організації.

Що стосується електронних посвідчень, то примітною рисою даної концепції є те, що громадяни самі визначають обсяги та зміст наданих даних, переданих електронним провайдером послуг, і таким чином отримують контроль над своїми персональними даними.

Водночас, маючи високі показники за Індексом готовності у сфері електронного урядування в середині 2000-х років, Німеччина поступово втрачає провідні позиції. Так у 2014 р. вона посіла лише 21-е місце в Індексі, хоча залишається в категорії країн із дуже високим показником.

Досить середні показники у сфері електронного урядування демонструє Німеччина серед країн Європейського Союзу згідно з щорічним дослідженням ЄС «Порівняльна оцінка стану електронного урядування» (eGovernment Benchmark) [24]. За першим критерієм – орієнтованість на користувачів – Німеччина потрапила до групи країн із значним прогресом; за всіма іншими - прозорості, транскордонної мобільності та активності у сфері електронного урядування – лише до категорії із помірним ступенем готовності. При чому Німеччина продемонструвала трохи нижчі за середні по Євросоюзу показники практично по всіх більш розширених індикаторах критеріїв.

Принципи державного регулювання інформаційного суспільства у ФРН

У Німеччині наявна тенденція розглядати роль держави в регулюванні сфери ІКТ в першу чергу в якості менеджера. Наприклад, у сфері забезпечення електронного уряду йдеться, насамперед, про кооперуючу роль з метою розроблення єдиної стратегії для всіх федеральних рівнів.

Більша частина нормативно-проектного забезпечення сфери ІКТ містить посилання на урахування в законодавчих актах зобов'язань згідно з директивами Європейського Союзу.

Німецький уряд постійно декларує наміри відкрити замкнені системи на федеральному рівні, землях і муніципалітетах і сприяти співпраці між органами влади. В області інформаційного суспільства можна визначити 3 ключові функції німецької влади:

1. Забезпечення свободи і балансу.
2. Регулювання та надання гарантій.
3. Забезпечення пропозиції та інновацій.

Одним з центральних завдань в рамках першої функції є визначення кордонів між приватною та громадською сферами. Наприклад, під час первинної обробки геоданих (Google Street View) держава має взяти на себе регулюючу роль з метою недопущення порушення приватних прав під час все прогресуючого оцифрування даних. Ще у 2010 р. федеральний уряд закликав представників ІТ-індустрії розробити кодекс захисту даних з метою, щоб не впроваджувати законодавчі норми – тобто це означає **саморегулювання** галузі. У даному випадку німецький уряд дотримується принципу визначення мінімального рівня захисту. У 2011 р. провідні підприємства напрацювали Кодекс захисту даних у сфері геоданих [10]. На сьогодні Кодекс підписали вісім компаній [76].

Через два роки, до подібних кроків вдалися на рівні ЄС: у 2012 р. Європейська Комісія ініціювала діалог з підприємствами та іншими

зацікавленими сторонами щодо розробки кодексу поведінки для спільного та саморегулювання в Інтернет.

Важливою є також функція сприяння інноваціям в суспільстві та економіці. Дана роль держави тут також постає у наданні відкритих даних, а також у забезпеченні участі та співробітництва між усіма задіяними сторонами.

Німеччина, у порівнянні з іншими європейськими країнами, надає перевагу в сфері регулювання ІКТ сприянню співробітництву, уніфікації та конвергенції, а також спільному розвитку стратегії ІТ через ІТ-уповноважених з усіх державних відомств. Із заснуванням Ради з планування ІТ створена нова системи управління інформаційними технологіями. Більшість нормативно-правових кроків спрямовані на подальшу уніфікацію. В області ІТ-безпеки мова йде про надання подальших повноважень Федеральному відомству з безпеки у сфері інформаційних технологій. В області забезпечення надійності комунікацій в Інтернет – це «Закон про De-Mail» або Закон про запровадження нових електронних посвідчень особистості. Закон про електронний уряд спрямований на відкриття всеосяжного доступу до обміну електронною документацією, скасування правових перешкод (як напр., письмової форми подання клопотання), на підвищення доступності та покращення електронних процедур тощо.

Німецькі експерти відзначають, що в деяких областях Німеччина досягла значних результатів. В інших предметних сферах, таких, як наприклад електронна реєстрація автомобілів, треба ще багато надолужувати. Останнє є однією з центральних причин середніх позицій Німеччини в ЄС за «Порівняльною оцінкою стану електронного урядування».

У Німеччині наявна певна зарегульованність сфери: на фоні існування спеціальних органів з регулювання ІТ – Урядового уповноваженого з питань ІТ, Ради відомчих уповноважених з ІТ, Федеральної групи з управління ІТ та

Ради з планування ІТ – існує велика кількість відповідальних за різні сфери ІКТ органів, що значною мірою уповільнює процес координації, погодження, прийняття та реалізації рішень. Цікавим є досвід інституту ІТ-уповноважених федеральних законодавчих, виконавчих та судових органів, кожна з яких (інституцій) має свій набір спеціалізованих тем, які не перекривають інші.

Досвід Австрії

У сфері електронного урядування **Австрія** вже традиційно посідає провідні позиції. Водночас, як підкреслюється національними експертами, вона значно поступається Німеччині у сфері конституційно-правового регулювання сфери ІКТ.

Національні ініціативи і заходи у галузі інформаційного суспільства в Австрії здійснюються уповноваженими міністерствами під власну відповідальність. Функція координації при цьому належить **Федеральному відомству канцлера Австрії, відділу з питань мас-медіа конституційної служби** (*Abteilung für Medienangelegenheiten im Bundeskanzleramt-Verfassungsdienst*). Ключовими завданнями останньої є, насамперед, підготовка законопроектів, зокрема в таких галузях, як захист даних, медіа-право, право щодо державних закупівель, права партійного фінансування та прав меншин. Окрім того, до компетенцій конституційної служби належать правовий контроль над дотриманням законодавства, представництво інтересів федерального уряду у конституційному суді тощо.

Окрім цього, в Австрії існує спеціальна **Консультативна рада з питань інформаційного суспільства** (*Beirat für Informationsgesellschaft, BIG*). Її завдання полягають в організації регулярного та безперервного обміну інформацією та досвідом з усіх актуальних питань інформаційного суспільства між представниками федеральних міністерств, груп інтересів зі сфери бізнесу споживачами та провайдерами послуг. У рамках Ради відбувається обговорення ініціатив не лише на національному рівні, але

також в рамках Ради Європи, Європейського Союзу та Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Австрія демонструє у порівнянні з Німеччиною набагато кращі показники згідно з дослідженням ЄС «Порівняльна оцінка стану електронного урядування». За критеріями орієнтованості на користувачів та активності у сфері електронного урядування вона належить до групи лідерів з високим ступенем готовності, за рівнем прозорості та транскордонної мобільності – до групи країн із значним прогресом. [49]

Одна з визначальних причин, поруч із сприянням економіці, полягає у тому, що Австрія усвідомлює, що малі країни мають шанси бути конкурентоспроможними у світовій економіці лише відшукавши певні ніші. Відправною точкою стала орієнтація на міжнародні критерії до покращення своїх позицій у сфері інформаційних технологій у майбутньому. Австрія усвідомлює, що у галузі традиційного виробництва вона не має проти таких країн, як наприклад Китай, практично жодних шансів.

Тому Австрія приділяє концепції електронного урядування дуже значну увагу. З метою надання електронних управлінських послуг громадянам в країні створено інтернет-портал www.help.gv.at. Існує також спеціальний портал і для підприємств – <https://www.usp.gv.at/Portal.Node/usp/public>, – через який державою надаються широкий спектр онлайн-послуг, включаючи створення підприємств, оподаткування, фінансові операції чи захист інтелектуальної власності тощо.

Довідково. Одним з найбільш важливих аспектів у цьому контексті є ідентифікація, яку можна здійснити за допомогою «карти громадянина» або мобільного телефону. У другому випадку ідентифікація відбувається за допомогою номеру телефону, паролю та номеру TAN (транзакційний номер). Процедура максимально спрощена для користувача.

Водночас за функціонуванням австрійського порталу стоїть солідна правова база, яка складається, насамперед, з **Закону про електронний уряд**, **Закону про електронний підпис** та **Закону про порядок адміністративних процедур**, а також цілої низки подальших нормативно-правових актів.

Закон про електронний уряд (повна назва – Федеральний закон про правила полегшення електронних транзакцій з державними органами)[50] набув чинності 1 березня 2004 р., із доповненнями та змінами від 1 січня 2008 р. У порівнянні з іншими країнами Європейського Союзу, Австрія є однією з перших держав-членів, які впровадили всеосяжне законодавство у сфері електронного уряду. Таким чином закон можна розглядати як зразковий.

В якості головних принципів у Законі визначені наступні:

- свобода вибору засобів зв'язку для використання можливостей державного та муніципального управління;
- забезпечення безпеки та захисту даних в електронному сполученні шляхом створення відповідних технічних засобів, таких як «карта громадянина»;
- необмежений доступ для людей з обмеженими фізичними можливостями до інформації та послуг у сфері державного та муніципального управління із дотриманням міжнародних стандартів, які регулюють можливості доступу у всесвітній мережі.

Також закон регулює публічно-правові відносини у сферах встановлення унікальної ідентичності та аутентичності, оформлення довіреності, спеціального особистого коду, створення спеціального цифрового реєстру, офіційного відомчого підпису тощо.

Федеральний Закон про електронний підпис [6] регулює правові рамки електронних підписів. При цьому підписи розрізняються на прості, просунуті та кваліфіковані. Останній, згідно з Законом, має принципово збігатися із власноручним рукописним підписом і може бути використаним для підпису електронних договорів. Також Закон містить вимоги до підприємств, які видають кваліфіковані сертифікати, а також правила про визнання іноземних сертифікатів.

Загальний закон про порядок адміністративних процедур [4] є актуальним для електронного урядування в частині, яка регулює можливості

встановлення контакту між громадянами і владою, включаючи форму подачі запиту, а також необхідну інформацію для особи, що звертається.

За результатами чисельних досліджень стану розвитку електронного урядування Австрія посідає одні з провідних місць. Німеччина при цьому демонструє більш стримані результати. Водночас, на думку німецьких та австрійських експертів, Австрія значно програє Німеччині у сфері конституційно-правового регулювання сфери ІКТ. Хоча в Німеччині наявна значна забюрократизованість системи: поруч із чотирма профільними органами – Урядового уповноваженого з питань ІТ, Ради відомчих уповноважених з ІТ, Федеральної групи з управління ІТ та Ради з планування ІТ – існує значна кількість відповідальних за різні сфери ІКТ органів, що значною мірою уповільнює процес координації, погодження, прийняття та реалізації рішень.

В Австрії у сфері інформаційного суспільства держава відіграє в основному координаційну та регулятивну роль. При цьому відповідальними є два органи: спеціальний відділ у Федеральному відомстві канцлера та Консультативна рада з питань інформаційного суспільства, завдання якої полягають в лише у забезпеченні обміну інформацією та досвідом. Остання не має навіть своєї інтернет-сторінки із визначенням компетенцій. Наявна інформація розміщена на сайті відомства канцлера і складає виключно протоколи засідань Ради.

Примітним у порівнянні обох країн є також той факт, що протягом останніх приблизно п'яти років із фахового дискурсу в Німеччині зникло як таке поняття «інформаційне суспільство». Перевага надається визначенням «інформаційні технології» або «інформаційно-комунікаційні технології» і відповідним варіаціям. В Австрії домінуючим є поняття власне «інформаційне суспільство», в тому числі у назвах урядових органів (як у випадку Консультативна рада з питань інформаційного суспільства).

Схожа ситуація спостерігається у сфері імплементації нормативно-правових приписів Європейського Союзу. Більша частина законодавчої бази

у сфері інформаційних технологій ФРН містить відсилання на урахування європейських норм, але зміст більшості стратегій, федеральних інформаційних ресурсів тощо більш національно орієнтований. В Австрії навпаки, європейському та міжнародному нормативно-правовому регулюванню приділено значної уваги.

Україна розглядалася тривалий час як одна з найпривабливіших країн у ЦСЄ для інвестицій у ринок ІТ. У даному контексті доцільним виглядає використання досвіду Австрії у пошуку власної ніші для забезпечення своєї конкурентоспроможності на світовій арені. Однак одним з першочергових завдань сьогодні все ще залишається створення відповідних умов для інвесторів і гарантування їх капіталовкладень.

Досвід Польщі

На рівні інституційного забезпечення розвитком інформаційного суспільства у Польщі опікується передусім Міністерство управління та оцифрування (*Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, MAC*), створене у 2011 р. [53]. У відомстві існує низка профільних департаментів – розвитку інформаційного суспільства, інформаційних технологій, телекомунікацій – які займаються відповідною проблематикою. Так, департамент розвитку інформаційного суспільства опікується насамперед такими сферами діяльності:

- 1) координація проектів, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства інститутів, які виконують державні завдання і державні ініціативи;
- 2) обробка питань, пов'язаних з фінансуванням інвестицій у розвиток інформаційного суспільства від зовнішніх ресурсів;
- 3) проведення рекламних заходів та розповсюдження інформації в галузі інформаційного суспільства та комп'ютеризації держави;

- 4) опрацювання питань, пов'язаних із запобіганням «цифрового виключення» (цифрових розривів) та використання інформаційних технологій в інформаційному суспільстві;
- 5) проведення освітніх заходів стосовно реалізації сучасних рішень і побудови інформаційного суспільства;
- 6) міжнародне співробітництво у сфері інформаційних послуг, зокрема з діяльності, пов'язаної з координацією та моніторингом реалізації «Порядку денного» для Європи;
- 7) створення механізмів вирішення завдань у сфері інформаційного суспільства в поточному і наступному фінансових перспективах Європейського Союзу;
- 8) адміністративне обслуговування і технічні ініціативи в галузі інформаційного суспільства;
- 9) наглядна законодавча діяльність щодо інформаційного суспільства;
- 10) проектування, розробки та оцінки стратегічних напрямків і програм у галузі інформаційного суспільства, в тому числі координації та моніторингу реалізації «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Польщі до 2013 року»;
- 11) розроблення та підготовка пропозицій щодо змін у стратегії розвитку інформаційного суспільства;
- 12) створення політики широкого доступу до публічної інформації та її повторного використання, а також забезпечення основи для будівництва «відкритого уряду»;
- 13) ініціювання проектів, пов'язаних з будівництвом інформаційного суспільства;
- 14) координація проектів стосовно надання доступу до публічної інформації та суспільних ресурсів [12].

Наразі Міністерство управління та оцифрування працює над низкою проектів:

1. Державна програма розвитку інтегрованої інформаційної системи про нерухомість [67];

2. Оцифрування – проект переходу на цифрове телебачення в рамках інформаційно-освітньої програми Міністерства зв'язку, Закон DZ.U.2011.153.903 від 30 червня 2011 року «Про здійснення цифрового наземного телебачення» [79].

Національна програма дигіталізації має назву *Polska Cyfrowa - PO PC*, вона розрахована на період 2014-2015 рр. та має на меті забезпечити широкий доступ до високошвидкісного Інтернету; підвищити ефективність і зручність електронних державних послуг; стимулювати ріст рівня комп'ютерної грамотності серед населення; збільшити обсяг послуг ІКТ та підняти їх якість. В цьому відношенні існують такі пріоритетні

- Підвищення доступності інформації для суспільства;
- Побудова електронного уряду;
- Створення служб і додатків, які використовують державні електронні послуги та інформацію в державному секторі;
- Підтримка громадських ініціатив для активації цифрової грамотності та електронної інтеграції [54].

Зокрема, на проведення програми *Polska Cyfrowa* в період 2014-2020 рр. ЄС виділив 8 мільярдів злотих [48]. Разом з національним внеском загальна сума складає більше 10 млрд. злотих для оцифровки країни [45].

Програма *Polska Cyfrowa* розділена на три пріоритетні вісі, які відповідають найбільш важливим напрямам оцифрування. У кожному з трьох аспектах встановлено конкретні цілі і запропоновано дії для реалізації проекту.

Проект *Polska Cyfrowa* було підготовлено Міністерством управління та оцифрування і Міністерством регіонального розвитку. Мета програми полягає у використанні потенціалу цифрових інструментів для підвищення якості життя. За даними Міністерства адміністрації та оцифрування, одним з

пріоритетних завдань є сприяння цифровій грамотності поляків [55], а також встановити ефективну комунікацію між громадянами та органами влади, адже на даний момент тільки одна третина державних установ у Польщі надає електронні послуги.

Окрім *Polska Cyfrowa*, уряд Польщі також планує реалізувати низку регіональних програм, що мають на меті розвиток електронних послуг, оцифрування контенту і розвиток цифрової грамотності в школах. Планується тісна кооперація з неурядовими організаціями, урядами третіх держав та інвесторами.

Після розгляду зауважень від консультацій з громадськістю версія програми буде представлена на розгляд Раді Міністрів, і після його прийняття Радою очікується проведення переговорів з Європейською комісією. Зустріч запланована на першу половину 2014 р. Сама ж програма розпочнеться в другій половині 2014 р..

Програма *Polska Cyfrowa* загалом дуже тісно пересікаються з Цифровим порядком денним ЄС. Разом з цим, документ безумовно зорієнтований на постановку та виконання суто національних завдань. Нижче наведені основні з них:

Розширення доступу до широкопasmового Інтернету серед населення

В Польщі існує проблема зі швидкістю передачі даних порівняно з Європою [73]. Майже 76% всіх з'єднань дозволяють передавати користувачеві дані зі швидкістю не вище 10 Мбіт/с, і тільки 4% гарантує доступ вище 30Мбіт/с. Одна із цілей проекту – це доступ до мережі Інтернет зі швидкістю не менше 30 Мбіт/с до 2020 р. В рамках виконання проекту планується активне приватно-державне партнерство з телекомунікаційними компаніями, державними органами та їх об'єднаннями у виключних випадках.

Підвищення доступності та якості електронних державних послуг

Для досягнення цієї мети передбачається надавати підтримку державним органам у створенні та розробці нових електронних послуг, а

також комплексних послуг. Польща надає певні державні послуги на загальній платформі *ePUAP* порталу державних послуг [28]. Крім цього, Польща надає підтримку проектам, метою яких є підвищення функціональної сумісності зі системами державних архівів. Результатом цього стало ефективне використання інфраструктури, із забезпеченням достатнього рівня безпеки систем і систем зберігання та захисту даних у сфері ІКТ. Послуги також мають відповідати стандартам доступності для людей з обмеженими можливостями (*WCAG 2.0*) [82]. В проекті можуть брати участь урядовці, фізичні особи, судові структури, НДО, науково-дослідні центри.

Розвитком е-урядування в республіці опікується в першу чергу Міністерство адміністрації і цифрації. Відповідно до положень Комплексної державної програми інформатизації (*Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, ZIP*) [57], основними напрямками роботи тут є: адміністративні питання, зокрема цивільного і трудового характеру; охорона здоров'я; юстиція та судові органи; безпека та аварійного сповіщення; комерційна діяльність; державні закупівлі; податки і збори; страхування та соціальні допомоги; обмін цифровими даними та поширення знань про ІКТ для населення. [47]

Підвищення ефективності електронного документообігу

Планується поліпшити функціонування уряду через налагодження системи ERP, стандартизацію ключових систем та інтерфейсів, забезпечення сумісності систем та їх інтеграції в загальну платформу електронного уряду *ePUAP*, забезпечуючи відкрите середовище. Крім того, підвищення ефективності документообігу планується через забезпечення широкого доступу до інформації державного сектору.

Ці проекти призначені для створення нових та підтримки існуючих послуг цифрових реєстрів, розроблених міністром комп'ютеризації (*MAS*). На основі цих продуктів буде проведений аналіз, зокрема, задля оцінки ефективності взаємодії наявних систем ІКТ.

Підвищення доступності та використання інформації державного сектору

Вважається за доцільне полегшити громадянам доступ до ресурсів, даних та іншої інформації, що знаходиться у веденні державних органів. За даними Європейської комісії, економічні вигоди від більш широкого спільного використання та повторного використання інформації державного сектора становлять близько 140 млрд євро на рік для всього ЄС [56]. Обмін даними та державними ресурсами несе не тільки економічні вигоди, але і сприяє прозорості підзвітності держави і розширенню участі громадян у процесі управління.

Досвід країн, що створюють чи вже створили репозиторії або каталоги даних, показує, що подібні ресурси мають включати такі дані як демографічні показники, результати виборів, дані про виробництво та використання енергії, бюджетні надходження та оподаткування на економічну активність, захист даних і забруднення середовища.

Крім того, інформація, що підпадає під дію програми, має також культурний та науковий характер, а саме: культурна спадщина, бібліотеки, архіви та музеї.

Створення служб і програмних додатків, що використовують державні електронні послуги та інформацію в державному секторі

Для створення позитивного державного іміджу та залучення іноземних інвестицій доцільно звернути увагу на спеціальне програмне забезпечення зі створення послуг, контенту і додатків за допомогою електронних державних послуг та інформації в державному секторі. Такі послуги можна запропонувати різним суб'єктам в різних організаційних та підприємницьких структурах.

Збільшення активності користувачів Інтернету (Е-включення)

Зважаючи на те, що 32% населення Польщі ніколи не мало досвіду користування Інтернетом [37], держава поставила своїм пріоритетом розширити доступ до неї, насамперед, через підтримку місцевих установ,

таких як, наприклад, бібліотеки; громадські цифрові освітні центри; проекти НДО із суміжного профілю, та ін.. На даний час 18 % поляків мають середній рівень комп'ютерної грамотності, в той час як у Фінляндії чи Люксембурзі ці показники становлять приблизно 40 % [8].

В рамках ініціативи планується підтримка місцевих громад, особливо в сільських районах і районах з низьким рівнем доступу населення до електронних товарів і послуг.

Крім того, планується створити нові центри діяльності, які пропонуватимуть високошвидкісний доступ в Інтернет, відповідне обладнання, і, перш за все, широкий спектр навчання та консультаційних послуг. Доцільно приділити увагу літнім людям, (50+), інвалідам, пенсіонерам та особам, які живуть особливо в сільських районах і малих містах. Прогнозується, що такі центри привернуть увагу до електронних державних та приватних послуг, зокрема, до банківських операцій, електронних заяв, ініціативи e-Commerce, електронних консультацій, e-Health, обміну цифровими культурними ресурсами, та ін.

Підтримка громадських ініціатив для активації цифрової грамотності та електронної інтеграції

Мета полягає в тому, щоб підтримувати інноваційні ініціативи електронною включення і створення соціального капіталу з використанням цифрової технології, спрямованої на різні соціальні групи з урахуванням їх конкретних потреб.

Підтримка надаватиметься проектам, що реалізують таку ініціативу за наступними напрямками:

- Підвищення показників комп'ютерної грамотності з акцентом на практичне застосування. Особливу увагу має бути приділено людям з обмеженими можливостями і пенсіонерам;
- Ініціювання інноваційної діяльності з її подальшим впровадженням у соціальний капітал з використанням цифрових технологій;

- Створення інноваційних інструментів для підвищення комп'ютерної грамотності серед людей із середнім рівнем володіння комп'ютером.

Форми таких проектів можуть набувати форму навчання, консультування, різних форм дистанційного навчання та ін.

Освіта та інформаційні кампанії для підвищення значимості електронної освіти і просування переваг використання цифрових технологій

Проектом передбачено проведення освітніх та інформаційних кампаній з підвищення обізнаності громадськості щодо переваг електронного мережевого устаткування. Освітні та інформаційні кампанії будуть проводитися на основі підготовленої комунікаційної стратегії, в якій має бути зазначені теми, цільові групи і засоби комунікації, спрямовані на цільові групи.

Ініціатива E – піонер (E-pionier) – просування передових цифрових навичок за допомогою конкуренції; програма для талановитих програмістів

Мета полягає в тому, щоб використовувати потенціал обдарованих студентів у галузі ІКТ. Вона також спрямована на підвищення обізнаності, про те, що програмування можна використовувати для вирішення важливих соціальних проблем.

Передбачається проведення конкурсів для обдарованих учнів у галузі ІКТ (індивідуальні олімпіади або змагання в складі груп міждисциплінарних студентів). Конкурс буде представлено в якості тендера інноваційних продуктів або послуг для громадської діяльності, бізнесу чи державного управління. Різні етапи конкурсу включатимуть в себе окремі області важливих соціальних проблем (наприклад безпеки, захисту даних, доступність для людей з обмеженими можливостями, старіння нації, зміна клімату, зниження енергоспоживання, підвищення ефективності перевезень, використання культурних цінностей).

Крім того, існує портал [51], створений в рамках проекту «Практичні аспекти реалізації концепції відкритого уряду і повторного використання публічної інформації як каталізатора для розвитку передової цифрової грамотності», що становить інтерес в рамках проекту «Сприяння використанню Інтернету і розвиток цифрової грамотності» [77] за підтримки Міністерства адміністрації та оцифрування. На порталі оголошуються дослідження та рекомендації з приводу побудови відкритого електронного уряду [64].

Крім того, з 5 лютого 2005 р. функціонує Наукова Рада, дорадчий орган з питань інформаційних технологій. Рада структурно належить до Міністерства науки та вищої освіти.

Під егідою Агенції внутрішньої безпеки Польщі (*Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego*) існує спеціальний Департамент ІТ-безпеки. У 2008 році у складі департаменту було створено **Державну службу реагування на кібернетичні загрози** (*Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe, CERT-u*) для виконання завдань, пов'язаних з безпекою кіберпростору. Його головне завдання полягає у створенні і розвитку потенціалу структурних підрозділів польської державної адміністрації для захисту від кібер-загроз.[63] У липні 2013 р. Радою Міністрів Польщі було ухвалено спеціальну постанову щодо основ політики охорони національного кіберпростору *Polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej* [74].

Цілі цієї політики узгоджено з основними проектними документами країни, а саме:

1. Цифровий порядок денний для Європи, Європейська рада;
2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства;
3. Стратегія національної безпеки;
4. Середньострокова стратегія національного розвитку;
5. Стратегія «Європа 2020»;
6. Ефективна стратегія державного розвитку.

У постанові також визначено такі завдання, як підвищення рівня безпеки інфраструктури державного сектору ІКТ; підвищення потенціалу держави для профілактики і боротьби з погрозами в кіберпросторі; зниження впливу інцидентів, які загрожують безпеці ІКТ; визначення компетенції організацій, що відповідають за безпеку кіберпростору; створення та впровадження цілісної системи безпеки управління для всіх державних органів в кіберпросторі; створення ефективної системи координації та обміну інформацією між організаціями, що відповідають за безпеку кіберпростору; підвищення обізнаності користувачів мережі про методи і заходи безпеки в кіберпросторі.

Даний документ рекомендується для розгляду органам місцевого самоврядування, повітів і губерній та інших установ, які не мають статусу державних, а також органів місцевого самоврядування.

Політика здійснюватиметься за рахунок наступних заходів, відповідно до пріоритетів в зазначеному порядку: оцінка ризиків; безпека державних управлінських порталів; дії з дотримання принципів законодавства; принципи процедурних та організаційних заходів; регулювання безпеки в кіберпросторі Республіки Польщі; системи управління безпекою; визначення ролі повноважних представників для безпеки кіберпростору; дотримання принципів освіти, навчання та підвищення обізнаності в галузі безпеки; створення умов для проведення навчання державних службовців забезпечення для безпеки кіберпростору; впровадження інструментів безпеки у сфері ІКТ в якості постійного елементу вищої освіти; освітні ініціативи для технічних співробітників в сфері державного управління; соціальна кампанія освіти і профілактики інцидентів; принципи технічних заходів; дослідження програмного забезпечення; розширення груп реагування на порушення безпеки ІКТ в державному управлінні; розвиток системи раннього попередження та впровадження і супровід профілактичних рішень; тестування рівня безпеки та безперервності дій; створення команд для гарантування безпеки.

Дана програма діє у відповідності до таких законодавчих актів, як Закон від 5 серпня 2010 р. «Про захист секретної інформації» [80], Закон від 17 червня 2002 р. «Про захист персональних даних» [50], Закон від 18 липня 2002 р. «Про електронні послуги» [78].

Уряд Республіки Польща встановив трирівневу Національну систему реагування на кіберзагрози:

1. Рівень I – рівень координації – міністр, відповідальний за інформатизацію;
2. Рівень II – реакція на комп'ютерні інциденти:
 - a. Реакція Уряду на інцидент в області комп'ютерної безпеки
 - b. Відомчі центри управління безпекою в ІКТ-мережах та відповідними послугами, виконання завдань у військовій сфері,
3. Рівень III – рівень реалізації – виконавчі комітети, відповідальні за індивідуальні системи ІКТ.

Політика охорони кіберпростору також передбачає міжнародне співробітництво. Фінансування здійснюватиметься з державного бюджету [53].

Республіка Польща має розвинуту систему державних профільних інституцій. З одного боку, велика кількість бюрократичних установ часто є перепоною на шляху успіху, але з іншого – якщо всі повноваження чітко прописані, вони можуть скласти потужний центр прийняття та виконання рішень. В даному випадку повноваження, компетенції та зони відповідальності відомств прописані не дуже чітко, так само як і їхня координаційно-виконавча робота.

Не зважаючи на розробку та «запуск» численних державних проектів, доступ до мережі Інтернет, а також інші основні індикатори розвитку ІС залишається на досить низькому рівні [39]. Це може бути

пов'язано з різноплановістю проектів та відсутністю ретельно продуманої стратегії з чіткою шкалою пріоритетів. Аналіз наявної інформації спонукає до висновку, що у Польщі паралельно відбувається реалізація відразу цілої низки інформаційних проектів, без достатнього врахування пріоритетності та оптимальної послідовності їх втілення. За даними офіційних звітів, ці проекти в основному мають адекватне фінансування та юридичну базу і загалом систематично виконуються. Проте результати державної роботи з розвитку інформаційного суспільства в республіці залишаються порівняно скромними, і однією з головних причин цього можна вважати саме «розмитість» нормативно-проектного та інституційного забезпечення даних процесів.

3. ПОТОЧНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРОЕКТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Україна належить до числа країн, в яких на законодавчому рівні «розвиток інформаційного суспільства... та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямків державної політики». [91] У національному законодавстві також задекларована підтримка Україною засад, завдань та цілей, проголошених у документах, прийнятих на Женевському (2003 р.) та Туніському (2005 р.) самітах з питань інформаційного суспільства, а також її готовність брати участь у глобальному процесі формування «відкритого для всіх спрямованого на розвиток інформаційного суспільства» [91].

Основоположні нормативні акти українського законодавства щодо розвитку інформаційного суспільства цілком відповідають основним принципам та стратегічним орієнтирам сучасного глобального інформаційного розвитку, закладеним у Женевській Декларації принципів та Плані дій, а також у Туніському зобов'язанні та Програмі для інформаційного суспільства. Концептуально (особливо після схвалення 2013 року Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні) національна нормативно-правова база в цій галузі продовжує знаходитись в руслі передових світових трендів.

Відповідно до Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки, затверджених Законом України від 9 січня 2007 р. № 537-V, стратегічними цілями розвитку інформаційного суспільства в Україні є:

- прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних інформаційно-комунікаційних технологій в усі

сфери суспільного життя, зокрема в економіку України і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості;
- розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграція із світовою інфраструктурою;
- державна підтримка нових «електронних» секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг тощо);
- створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля;
- збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування;
- державна підтримка використання новітніх ІКТ засобами масової інформації;
- використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами;
- досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації та підтримки регіональних і місцевих ініціатив;
- захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності»;
- вдосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин;
- покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ.

Державна політика з реалізації Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 – 2015 роки» регулюється низкою прийнятих останніми роками нормативно-правових актів, серед яких:

- Закони України: «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про адміністративні послуги», «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції»;
- зміни до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування підприємств, що працюють у галузі виробництва програмного забезпечення;
- план заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»;
- Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні;
- Концепція розвитку електронного урядування;
- міжнародна ініціатива «Партнерство «Відкритий уряд»;
- Концепція Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року;
- План заходів по створенню Єдиного державного порталу адміністративних послуг.

Основним інструментом реалізації завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007-2015 роки», є відповідний План заходів, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2007 р. № 653.

У 2013 році спеціальним розпорядженням Кабінету Міністрів України вперше в історії України було прийнято національну Стратегію розвитку інформаційного суспільства, що об'єктивно стало важливим етапом у довгостроковому плануванні інформаційного розвитку нашої держави [93].

Протягом 2012-2013 років в Україні було започатковано низку проектів з інформатизації, спрямованих на створення національної інформаційно-телекомунікаційної системи, розвиток системи національних інформаційних ресурсів та досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для людини та громадянина, громадських організацій, бізнесу. Зокрема, ці завдання визначаються Указом Президента України від 12 березня 2013 року № 128 «Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Такими проектами є:

- *«Відкритий світ»*. Проект впроваджується з метою створення єдиного освітнього простору, забезпечення доступності до якісної електронної бази знань завдяки функціонування інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня, як елементу національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури.
- *«Вчасна допомога»*. Проектом передбачено модернізацію служби швидкої допомоги відповідно до міжнародних стандартів, забезпечення високої якості надання послуг.
- *«Електронний реєстр пацієнтів»*. В умовах реформування сфери охорони здоров'я, для реалізації національної програми «Здоров'я 2020 – український вимір» та у відповідності до програми ЄС «Європейська стратегія здоров'я 2020», в Україні впроваджується Електронний реєстр пацієнтів, який дозволить розширити систему національних електронних реєстрів, покращити ефективність та якість медичної допомоги, підвищити достовірність статистичної інформації.
- *«Єдине вікно подання електронної звітності»*. З метою оптимізації процесу подання звітності підприємств та громадян до різних державних інституцій в Україні створюється «Єдине вікно подання електронної звітності», яке дозволить громадянам та бізнесу зберегти

час та скоротити матеріальні витрати на подання звітності, а відповідним органам влади - на її приймання та опрацювання.

- «Єдиний державний портал адміністративних послуг». Міністерством економічного розвитку і торгівлі України створено пілотну версію Єдиного державного порталу адміністративних послуг, який перебуває у стадії розробки і працює у режимі тестування. Метою цього проекту є забезпечення доступності, зручності, своєчасності надання адміністративних послуг громадян [86].

Згідно з інформацією, розміщеною на офіційних веб-ресурсах відомств, відповідальних за впровадження цих проектів, станом на листопад 2014 року всі вони знаходяться на етапі підготовки і практична реалізація жодного з них не здійснюється.

З метою оцінки ефективності заходів, спрямованих на розвиток в Україні інформаційного суспільства створено програмно-апаратний комплекс ведення Національної системи індикаторів оцінки розвитку інформаційного суспільства, який інстальований в локальній мережі та розміщений в серверному приміщенні локально-обчислювальної мережі Держінформнауки. Система доступна в Інтернеті за посиланням: <http://www.ndic.itdev.org.ua/welcome.php>. Система базується на оцінці поточного стану української інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та її проникнення в життєдіяльність суспільства, бізнесу та управління, впливу ІТ на технологічний розвиток країни та її безпеку й оборону.

У вересні 2014 року Рада Європи і Європейський Союз виділили Україні 2,75 млн євро на проект «Зміцнення інформаційного суспільства в Україні». У рамках проекту передбачається технічна і експертна допомога у трьох секторах: медіа, захист персональних даних та інтернет-управління. Допомога надаватиметься також у створенні суспільного мовлення, включаючи його онлайн-сектор [85].

Затвердженим Кабінетом Міністрів України у 2007 році Планом заходів з виконання Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007-2015 роки» передбачено низку завдань, виконання яких мало бути завершено на поточний момент, проте, за підрахунками Держінформнауки України, приблизно третина з них залишається нереалізованою. Серед таких – заходи, пов'язані з розробкою, внесенням змін та введенням в дію основоположних і актуальних нормативно-правових актів. Так, досі не прийнято Інформаційний кодекс України, Закон України «Про електронну комерцію» (на даний момент відповідний законопроект тільки прийнято за основу [92]), галузеву програму розвитку телерадіомовлення в Інтернеті з залученням державних телерадіоорганізацій, не забезпечене належне функціонування Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів. Частина ж уведених в дію, згідно з Планом заходів, нормативних актів носить вочевидь фрагментарний та/чи декларативний характер, що робить нормативно-правову базу розвитку інформаційного суспільства неповною та недостатньо ефективною.

Показником інституційної незавершеності діючої системи нормопроектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні є відкритий колективний лист, з яким до Верховної Ради восьмого скликання звернулися представники національної ІТ-спільноти. У цьому листі вони рішуче виступають проти планів «механічного об'єднання Комітету з питань інформатизації та інформаційних технологій та Комітету з питань транспорту і зв'язку» і, посилаючись на європейські практики й досвід (а в тому числі апелюючи до і норм «Цифрового порядку денного»), вимагають створення у новій Верховній Раді України окремого Комітету з питань інформаційних технологій та комунікацій [84].

Незважаючи на цілий комплекс невирішених нормативних, адміністративних, інфраструктурних проблем, **в Україні спостерігаються загалом високі темпи імплементації ІКТ і проникнення Інтернет.**

Зокрема, за офіційними даними НРКЗІ, при тенденції до стабільного зростання інтернет-аудиторія України у 2012 році склала 43,5 % жителів, причому 35 % домогосподарств мали широкопasmовий доступ до Всесвітньої мережі (одне з перших місць в Європі). Уже в 2011 році Україна увійшла в першу десятку країн світу з найшвидшим доступом в Інтернет, і тоді ж, уперше – до рейтингу абонентів галузевої організації FTTH Council Europe. Згідно з останніми показниками цієї організації, оголошеними на Всесвітньому форумі з широкопasmових технологій (Париж, вересень 2012) Україна посідає 16 місце у світі за розвитком мереж FTTH [87].

Довідково. FTTH (Fiber To The Home - волокно до помешкання) – архітектура побудови мережі, за якої волоконно-оптичний кабель використовується для прямого з'єднання центру надання послуг і певного приміщення (квартири) або приватного будинку.

Останніми роками сектор ІКТ зростає швидкими темпами завдяки розширенню вітчизняного ринку, потребі в експорті послуг ІКТ з України та завдяки поліпшенню ефективності правового регулювання сектора, якого було досягнуто в тому числі завдяки широкому залученню бізнес-асоціацій і громадських об'єднань.

Наша країна володіє також одним з найбільших і найкваліфікованіших у світі кадрових потенціалів в галузі ІТ-індустрії. За даними Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації (Держінформнауки), на початок 2013 року кількість ІТ-спеціалістів в Україні становила близько 215 тис. осіб, з них 25 тис. сертифікованих висококласних спеціалістів. У тому числі вони створюють конкурентоспроможну експортоорієнтовану ІТ-продукцію, яка нині забезпечує надходження в країну валютної виручки в середньому 9,5 млрд грн на рік [90]. Зберігається позитивна динаміка експорту комп'ютерних та інформаційних послуг, зростання частки ІТ у ВВП держави.

Разом з тим, за рівнем використання ІКТ в економіці, державному управлінні й громадському житті Україна поки відстає не тільки від лідерів світового прогресу, але навіть від країн Центральної й Східної

Європи. Узагалі, спостерігається виразна нерівномірність її галузевого розвитку: зберігаючи лідерські позиції за окремими напрямками, наша держава протягом останніх 5-7 років у більшості міжнародних профільних індексів, рейтингів та вимірювань займає середні, або дещо нижчі від середніх позиції, подекуди навіть зі сталою тенденцією до їх погіршення на тлі загальносвітових показників [88]. **Таке становище вочевидь не відповідає наявним ресурсам і потенціальним можливостям України.**

Аналіз цієї ситуації дає підстави твердити, що однією з її причин є недосконала модель галузевої державної політики і неефективні процедури її реалізації.

Зокрема, в державній системі виконання завдань та проектів Національної програми інформатизації існує низка нормативних та інституційних вад, що системно перешкоджають її ефективному та стабільному функціонуванню.

А саме:

- з урахуванням масштабів та специфіки розвитку інформаційного суспільства, сумнівною є ефективність моделі, у якій всі локальні завдання та проекти «замкнені» на єдину інстанцію і єдину загальнодержавну програму;
- законодавчо закріплена «віртуальність» системи, відсутність постійно діючого адміністративного апарату і реальних повноважень на практиці призводить до непослідовності та безсистемності у забезпеченні функцій генерального державного замовника та керівника НПІ;
- неефективними і невідпрацьованими є механізми фінансування витрат на виконання завдань (проектів) НПІ – зокрема, законом фактично запрограмоване фінансування НПІ за залишковим принципом;
- чинні на сьогодні нормативно-інституційні механізми виконання НПІ не забезпечують належної підтримки регіональних місцевих ініціатив.

Все це робить систему виконання завдань НПП неефективною, недостатньо стабільною і надто залежною від поточної ситуації в країні, призводить до хронічного недофінансування, розпорошення адміністративних зусиль та бюджетних коштів, ігнорування реальних потреб галузей та регіонів, а зрештою – до падіння ефективності менеджменту і різноманітних зловживань.

Таким чином, **необхідним є оновлення нормативно-правового і проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства.** Йдеться не лише про оновлення частини законодавчих актів (наприклад, Закону України №537-V «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»), а про необхідність їх або цілковитої та глибинної трансформації або взагалі скасування (приміром, «Про національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації»). Більшість цих документів не забезпечені ресурсно, а відтак, не справляють практичного впливу на процеси, що відбуваються, мають надто загальний характер, що унеможливорює їх імплементацію.

Крім того, **повна відсутність національних форсайтних досліджень розвитку галузі** унеможливорює адекватне проектування та планування подальшої роботи. Це робить формування будь-яких державних стратегій (і не лише щодо інформаційного суспільства) у кращому випадку малодієвими, а в окремих випадках – шкідливим, оскільки вони консервують цілком неконкурентоспроможні моделі функціонування окремих сфер економіки чи суспільних відносин.

Довідково. У словнику Merriam-Webster дається таке розуміння даного поняття: «здатність бачити те, що станеться, або може статись у майбутньому». Прикладом таких досліджень є постійно оновлювані «Глобальні тренди», що розроблюються фахівцями Національної Розвідувальної Ради США, розробки Об'єднаного дослідницького центру що функціонує під егідою Європейської комісії. Сюди ж можна віднести розробки російського Інституту Сучасного Розвитку.

Основна мета форсайтних досліджень полягає у формуванні абрисів «бажаного майбутнього», що його має досягти країна на шляху здійснення

реформ. Щонайменше, вони мають надавати розуміння того, яким буде світ на той момент, коли закінчатся реформи. Водночас такі дослідження є не просто лише складовою довгострокового планування у розвинених країнах, а й безумовною вимогою будь-якої інноваційної економіки.

В Україні ж наразі не вироблено чіткого уявлення про те, що ми будемо. На відміну від аналогічних стратегій розвитку, розроблених ЄС, США чи КНР, більшість вітчизняних нормативно-правових документів щодо розбудови інформаційного суспільства не містить навіть орієнтовних показників, яких має досягти Українська держава у віддаленій перспективі. **Тому на даний момент немає достатніх підстав говорити про наявність повноцінної моделі побудови інформаційного суспільства в Україні.**

Загалом, національна інформаційна сфера перебуває у фазі активного становлення і гармонійного включення у глобальний світовий інформаційний простір. Водночас рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає потенціалу та можливостям України.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення досвіду Європейського Союзу в галузі нормативно-проектного забезпечення розвитку ІС є особливо важливим для України, оскільки: 1) наша держава остаточно обрала курс на євроінтеграцію; 2) національна стратегія розвитку інформаційного суспільства знаходиться на стадії формування.
2. Основним нині діючим проектним документом з розвитку інформаційної сфери Євросоюзу є ініціатива Європейської Комісії «Цифровий порядок денний для Європи» («*Digital Agenda for Europe*»), ухвалена в рамках прийнятої Європейською Радою навесні 2010 р. стратегії «*Europe 2020*». Ініціатива спрямована на досягнення двоєдиної мети: забезпечення глобальної конкурентоспроможності Євросоюзу через розвиток та імплементацію ІКТ, а також вихід на новий рівень використання цифрових технологій в усіх сферах і прошарках європейського соціуму.
3. Для стратегічного проектування і планування в керівних органах Європейського Союзу характерні такі риси:
 - тісна взаємопов'язаність і чітка ієрархічність проектних документів, принцип поетапної спеціалізації цілей та завдань (багато локальних автономних стратегій в одній великій);
 - широке застосування програмно-цільового методу, максимальна конкретизація завдань, термінів їх виконання, там де це можливо – визначення відповідального суб'єкта;
 - оперативне та адекватне реагування на зміну ситуації, здатність швидко внести необхідні корективи у вже затверджені плани та стратегії;

- опора на постійний моніторинг ситуації та стратегічні комунікації, потужне експертно-аналітичне супроводження нормопроектної діяльності.
4. Як і у випадку з іншими колективними документами, межі та механізми кореляції «*Digital Agenda for Europe*» з національними законодавствами і проектами країн-членів ЄС ґрунтується на *acquis communautaire* Союзу й усталених правових практиках. Зазвичай загальноєвропейські стратегії формуються з урахуванням інтересів та особливостей всіх держав-членів ЄС. Зобов'язання національних урядів щодо їх виконання зводяться до необхідності дотримання стандартів, приписів та рішень, що поширюються на весь Європейський Союз.
 5. Будучи одним зі світових лідерів у сфері розвитку та впровадження ІКТ, **Королівство Швеція** продовжує приділяти значну увагу розвитку інформаційної галузі, у тому числі її нормативно-проектному забезпеченню. У країні існує:
 - добре апробована інституційна модель регулювання інформаційної сфери з чітким розподілом повноважень та сфер відповідальності;
 - сучасна законодавча база, що має давні демократичні традиції та/або використовує кращі регуляторно-правові надбання ЄС;
 - одна з кращих у світі систем е-урядування та надання е-послуг.
 6. **Федеративна Республіка Німеччина**, у порівнянні з іншими європейськими країнами, надає перевагу в сфері регулювання ІКТ розвитку співробітництва і державно-приватного партнерства, уніфікації стандартів та конвергенції технологій. Закон про електронний уряд спрямований на відкриття якнайширшого доступу до обміну електронною документацією та інших послуг, підвищення їх якості, скасування правових перешкод. У Німеччині існує велика кількість відповідальних за різні сфери ІКТ державних органів, що значною мірою уповільнює процес координації, погодження,

прийняття та реалізації рішень. Цікавим є досвід інституту ІТ-уповноважених у складі федеральних законодавчих, виконавчих та судових органів, що дозволяє враховувати їх специфіку.

7. В **Австрії** у сфері інформаційного суспільства держава відіграє в основному координаційну та регулятивну роль. Водночас в країні діє солідне та добре продумане законодавство, що складається, насамперед, з Закону про електронний уряд, Закону про електронний підпис та Закону про порядок адміністративних процедур, а також великого корпусу інших нормативно-правових актів. Особлива увага приділяється розбудові систем електронного урядування, існує система стимулювання ІТ-індустрії. Країна належить до світових лідерів за показниками е-урядування та е-демократії.
8. **Республіка Польща** має розвинуту централізовану систему державних профільних інституцій із значним бюджетом, а також цілий спектр проектів та програм, що реалізуються паралельно, за відсутності ретельно продуманої стратегії з чіткою шкалою пріоритетності й оптимальної послідовності їх втілення. Це можна вважати однією з ключових причин порівняно скромних результатів державної роботи з розвитку інформаційного суспільства: доступ до мережі Інтернет, так само як і інші основні показники е-готовності, залишається в республіці на досить низькому рівні.
9. Основоположні нормативні акти **українського законодавства** щодо розвитку інформаційного суспільства загалом відповідають основним принципам та стратегічним орієнтирам сучасного глобального інформаційного розвитку, закладеним у Женевській Декларації принципів та Плані дій, а також у Туніському зобов'язанні та Програмі для інформаційного суспільства. Концептуально національна нормативно-правова база в цій галузі продовжує знаходитись в руслі передових світових трендів. У тому числі, вона цілком корелює з правом Європейського Союзу.

10. В Україні діє прийнятий ще в 2004 році Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Правові засади відносин ЄС-Україна ґрунтуються на Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (*Partnership and Co-operation Agreement*). З 1 березня 2014 року ці процеси регулюються також «Порядком денним про асоціацію Україна - ЄС».
11. Водночас рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає потенціалу та можливостям України. Порівняльний аналіз українського та європейського нормативно-проектного забезпечення дає підстави твердити, що однією з її причин є недосконала модель галузевої державної політики і неефективні процедури її реалізації.
12. Нинішня модель такого забезпечення не відповідає нагальним потребам інформаційного розвитку України з таких причин: вона є нестабільною (надто залежною від поточної ситуації в країні), спричинює хронічне недофінансування галузі, розпорошення адміністративних зусиль та бюджетних коштів, ігнорування реальних потреб регіонів та профільних індустрій, створює ґрунт для різноманітних зловживань.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Останніми роками Україна розглядається в ЄС та в усьому світі як одна з потенційно найперспективніших країн у Центрально-Східній Європі для інвестицій у ринок ІТ. У даному контексті доцільним виглядає, зокрема, використання успішного досвіду Австрії щодо пошуку власної ніші для забезпечення конкурентоспроможності на світовій арені. Задля виходу на такі позиції першочерговими для України сьогодні залишається оптимізація досліджень і розробок в ІТ-сфері, підготовка ІТ-кадрів, створення привабливих умов для інвестицій і розвиток державно-приватного партнерства.

2. Необхідним є глибоке оновлення нормативно-правового і проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства. Доцільним є запровадження конвергентної моделі управління інформаційною сферою з визначенням єдиного державного органу з достатніми повноваженнями, в межах компетенції та відповідальності якого заходиться весь комплекс питань, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства в Україні. У ситуації, що склалася, таким органом доцільно визначити Міністерство інформаційної політики України (яке було створено у грудні 2014 року).
3. Відтак, необхідним є внесення відповідних змін в Закони України «Про інформацію», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Кабінет Міністрів України».
4. Необхідним є підвищення правового статусу Національної стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка на даний момент є просто документом, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів, а, відтак, об'єктивно не виконує жодних регулюючих та зобов'язуючих функцій. Означена Стратегія повинна мати правовий статус Закону України.
5. Водночас суттєвого доопрацювання потребує зміст Стратегії, насамперед в частині максимально можливої конкретизації її основних пріоритетів, цілей та завдань, термінів їх виконання, визначення суб'єктів, відповідальних за їх реалізацію, а також визначення обов'язкових цільових державних програм та локальних стратегій, необхідних для розвитку інформаційного суспільства в Україні, зокрема Стратегії кібернетичної безпеки, Державних програм «ІТ-освіта» і «Державно-приватне партнерство в ІТ-сфері».
6. Необхідним є прийняття Законів України: «Про Інформаційний кодекс України», «Про електронну комерцію», а також забезпечення

належного функціонування Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. A Digital Agenda for Europe // Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Brussels, 19.5.2010, COM(2010)245 final [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0245R(01)&from=EN)
2. A Green Knowledge Society. An ICT policy agenda to 2015 for Europe's future knowledge society. Final Report // A study for the Ministry of Enterprise, Energy and Communications, Government Offices of Sweden by SCF Associates Ltd - September 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://camfordassociates.com/wp-content/uploads/2010/11/A-GREEN-KNOWLEDGE-SOCIETY_CREATIVE-COMMONS_WEB.pdf
3. About our goals: Digital Agenda for Europe // European Commission [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ec.europa.eu/digital-agenda/about-our-goals>
4. Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz 1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005768>
5. Bernd Beckert, Ulrich Riehm. Gesetzliche Regelungen für den Zugang zur Informationsgesellschaft - Juni 2012, Arbeitsbericht Nr. 149 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tab-beim-bundestag.de/de/pdf/publikationen/berichte/TAB-Arbeitsbericht-ab149.pdf>
6. Bundesgesetz über elektronische Signaturen vom 19. August 1999 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003685>
7. Bundesgesetz über Regelungen zur Erleichterung des elektronischen Verkehrs mit öffentlichen Stellen // (E-Government-Gesetz - E-GovG) StF: BGBl. I Nr. 10/2004 // Fassung vom 16.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003230>
8. Computer skills in the EU27 in figures. 26 March 2012 // European Commission. Eurostat [Електронний ресурс]. - Режим доступу :

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/4-26032012-AP/EN/4-26032012-AP-EN.PDF

9. Council Conclusions on “Post i-2010 Strategy – towards an open, green and competitive knowledge society” // Council of European Union. Brussels, 18 Decembre 2009 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/trans/111999.pdf
10. Datenschutz-Kodex für Geodatendienste [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geodatendienstekodex.de/images/pdf/Datenschutz-Kodex.pdf?layoutId=54130>
11. De-Mail Gesetz zur Regelung von De-Mail-Diensten und zur Änderung weiterer Vorschriften vom 28. April 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/BSI/Egovernment/De_Mail/Gesetz-De-Mail.pdf?__blob=publicationFile
12. Departament Społeczeństwa Informacyjnego // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://mac.gov.pl/departament-spoleczenstwa-informacyjnego>
13. Die Beauftragte der Bundesregierung für Informationstechnik. Politische Aufgaben [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.cio.bund.de/Web/DE/Politische-Aufgaben/politische_aufgaben_node.html
14. Digital "to-do" list: new digital priorities for 2013-2014 // European Commission [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1389_en.htm
15. Digital Agenda for Europe // European Commission [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://ec.europa.eu/digital-agenda/digital-agenda-europe>
16. Digital Agenda: Commission outlines action plan to boost Europe's prosperity and well-being // European Commission [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-581_en.htm?locale=en
17. Digital Agenda: Commission proposes over €9 billion for broadband investment // European Commission. Press releases database [Электронный ресурс]. - Режим доступа :
18. Directive 2009/140/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 amending Directives 2002/21/EC on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, 2002/19/EC

19. E-delegationen. Summary of the remit [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.edelegationen.se/In-English/About-the-Delegation/>
20. eEurope – An information society for all // EUROPA. Summaries of EU legislation [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24221_en.htm
21. eEurope 2002 // EUROPA. Summaries of EU legislation [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24226_a_en.htm
22. eEurope 2005 // EUROPA. Summaries of EU legislation [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24226_en.htm
23. eGovernment Benchmark // European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content and Technology. - May 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-egovernment-report-2014-shows-usability-online-public-services-improving-not-fast>
24. eGovernment Benchmark // European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content and Technology. - May 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-egovernment-report-2014-shows-usability-online-public-services-improving-not-fast>
25. eGovernment Benchmark // European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content and Technology. - May 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-egovernment-report-2014-shows-usability-online-public-services-improving-not-fast>
26. E-Government for the Future We Want // United Nations E-Government Survey 2014 - United Nations, 2014 http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf
27. Entwicklung der Informationsgesellschaft, IKT in Deutschland, 2007 // Statistisches Bundesamt [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/EinkommenKonsumLebensbedingungen/Querschnitt/Informationsgesellschaft1030701079004.pdf?__blob=publicationFile

28. ePUAP [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://epuap.gov.pl/wps/portal!/ut/p/a1/hc49D4IwEAbg38LA2jvKh-jG4CAxYdAodDHF1PpIjQCf180bire9l6eN3fAIAfW8rGW3Na65eqZWXTx1jTw6ANTbBuEuDsdUxqvIooBnUExA_wxCf7rn4Etksx_g4UTKTCpdPl6t0ja0o8lMCNuwghDBjOvK2u7fuOii9M0Eam1VIJcdUMG7uK3VqV7C_kHhq7J8R6qcZ84zgMn5Keu/dl5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/
29. EU International Cyberspace Policy // EUROPA. EU cyber security strategy [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://eeas.europa.eu/policies/eu-cyber-security/index_en.htm
30. Europe's Digital Competitiveness Report Main achievements of the i2010 strategy 2005-2009 // Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Brussels, 4.8.2009, COM(2009) 390 final [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0390&from=DE>
31. European Cloud Computing Strategy // European Commission: Digital Agenda for Europe [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://ec.europa.eu/digital-agenda/node/10565>
32. European Cloud Partnership // European Commission: Digital Agenda for Europe [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/european-cloud-partnership>
33. From an IT policy for society to a policy for the information society // Summary of the Swedish Government Bill 2004/05:175 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.womenandtechnology.eu/digitalcity/servlet/PublishedFileServlet/AAABIKNP/Swedish_Policy_for_the_Information_Society.pdf
34. Gesetz zur Förderung der elektronischen Verwaltung sowie zur Änderung weiterer Vorschriften // Beschluss des IT-Planungsrats vom 24. September 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bgbl.de/banzxaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//%5b@attr_id=%2527bgb1113s2749.pdf%2527%5d#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgb1113s2749.pdf%27%5D__1415956214884
35. i2010: Information Society and the media working towards growth and jobs // EUROPA. Summaries of EU legislation [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/c11328_en.htm

36. ICT for Everyone. A Digital Agenda for Sweden. // Government Offices of Sweden. Swedish Government (2011) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2025/a/181914>
37. Individuals who have never used the internet, 2013 (% of individuals) // European Commission. Eurostat [Электронный ресурс]. - Режим доступа : [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Individuals_who_have_never_used_the_internet,_2013_\(%25_of_individuals\)4.png&filetimestamp=20131211163816](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Individuals_who_have_never_used_the_internet,_2013_(%25_of_individuals)4.png&filetimestamp=20131211163816)
38. Industry Partnership Contribution to the Spanish Presidency. Digital Europe Strategy // Recommendations of the European Information and Communication Technology (ICT) Industry to the Spanish Presidency of the European Union [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.digitaleurope.org/DesktopModules/Bring2mind/DMX/Download.aspx?Command=Core_Download&entryID=550&PortalId=0&TabId=353
39. Information society statistics. Data from August 2012 // European Commission. Eurostat [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics
40. Informationsgesellschaft Deutschland 2006. Aktionsprogramm der Bundesregierung [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bmbf.de/pubRD/aktionsprogramm_informationsgesellschaft_2006.pdf
41. IT-Planungsrat [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.it-planungsrat.de/DE/Home/home_node.html
42. IT-Steuerung Bund [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.cio.bund.de/SharedDocs/Publikationen/DE/Bundesbeauftragte-fuer-Informationstechnik/konzept_it_steuerung_bund_download.pdf?__blob=publicationFile
43. Kammarkollegiet [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kammarkollegiet.se/>
44. Koordination Informationsgesellschaft // Bundeskanzleramt [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bundeskanzleramt.at/site/4291/default.aspx>
45. Krajowa gospodarka mogłaby zyskać 50 mld zł na cyfryzacji administracji // Media2.pl [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://media2.pl/technologie/97386-Krajowa-gospodarka-moglaby-zyskac-50-mld-zl-na-cyfryzacji-administracji-wideo.html>

46. Measuring the Information Society 2012 // International Telecommunication Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/mis2012/MIS2012_without_Annex_4.pdf
47. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Co robimy [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mac.gov.pl/co-robimy>
48. Ministerstwo planuje cyfryzację Polski za 8 miliardów złotych [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://interaktywnie.com/biznes/newsy/biznes/ministerstwo-planuje-cyfryzacje-polski-za-8-miliardow-zlotych-247073>
49. Nationale E-Government Strategie [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.it-planungsrat.de/SharedDocs/Downloads/DE/Pressemitteilung/NEGS.pdf?__blob=publicationFile
50. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie danych osobowych [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021010926>
51. OpenGovernment.pl // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.opengovernment.pl/>
52. Pieter Verdegem, Christian Fuchs. Towards a Participatory, Co-operative and Sustainable Information Society? A critical Analysis of Swedish ICT Policy Discourses // Nordicom Review 34 (2013) 2 - pp. 3-18
53. Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej // CERT.GOV.PL [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.cert.gov.pl/cer/publikacje/polityka-ochrony-cyber/639,Polityka-Ochrony-Cyberprzestrzeni-Rzeczypospolitej-Polskiej.html>
54. Polska Cyfrowa - PO PC // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mac.gov.pl/porc/>
55. Polska Cyfrowa - PO PC // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mac.gov.pl/polska-cyfrowa-po-pc#os2>
56. Polska Cyfrowa - PO PC // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mac.gov.pl/polska-cyfrowa-po-pc>
57. Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa. Marzec 2013 // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим

- доступу : <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/03/PZIP-konsultacje-spoleczne-3.pdf>
58. Public Access to Information and Secrecy Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.regeringen.se/sb/d/11386/a/141034>
59. Recommendations to the European Council. Europe and the global information society [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://paginaspersonales.deusto.es/abaitua/konzeptu/w3c%5Cchange.htm#char3>
60. Report on a new Digital Agenda for Europe: 2015.eu - (2009/2225(INI)), 25 March 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0066+0+DOC+XML+V0//EN>
61. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20112501501>
62. Rządowy Program Rozwoju Zintegrowanego
63. Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe CERT.GOV.PL [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.cert.gov.pl/cer/o-nas/15,O-nas.html>
64. Społeczeństwo cyfrowe // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mac.gov.pl/category/dzialania/spoleczenstwo-cyfrowe/>
65. Statskontoret [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statskontoret.se/>
66. Sweden. eGovernment Factsheet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epractice.eu/files/eGovernmentSweden.pdf>
67. Systemu Informacji o Nieruchomościach // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://mac.bip.gov.pl/programy/rzadowy-program-rozwoju-zintegrowanego-systemu-informacji-o-nieruchomosciach-zespol-opiniodawczy.html>
68. The Freedom of the Press Act // The Swedish Parliament [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riksdagen.se/en/How-the-Riksdag-works/Democracy/The-Constitution/The-Freedom-of-the-Press-Act/>
69. The Freedom of the Press Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riksrevisionen.se/en/Start/>
70. The Personal Data Act (1998:204) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.datainspektionen.se/in-english/legislation/The-Personal-Data-Act/>

71. The Swedish Data Inspection Board [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.datainspektionen.se/in-english/>
72. The Swedish Post and Telecom Authority [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pts.se/en-GB/>
73. Three quarters of Europeans used the internet in 2013 // European Commission. Eurostat [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Internet_use_statistics_-_individuals
74. Uchwała w sprawie „Polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej” // Kancelaria Prezesa Rady Ministrów [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-polityki-ochrony-cyberprzestrzeni-rzeczypospolitej.html>
75. Unleashing the Potential of Cloud Computing in Europe // European Commission / Brussels, 27.9.2012COM(2012) 529 final [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://ec.europa.eu/information_society/activities/cloudcomputing/docs/com/cloud_cloud.pdf
76. Unterzeichnerliste Der Datenschutzkodex für Geodatendienste in der Fassung vom 28. Februar 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geodatendienstekodex.de/index.php/geodatenkodex/unterzeichnerliste>
77. Upowszechnianie korzystania z Internetu I rozwój kompetencji cyfrowych. 2013-08-01 // MAC [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://mac.bip.gov.pl/otwarte-konkursy-ofert/upowszechnianie-korzystania-z-internetu-i-rozwoj-kompetencji-cyfrowych.html>
78. Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021441204>
79. Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o wdrożeniu naziemnej telewizji cyfrowej [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-2011-153-903>
80. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20101821228>
81. Vertrag über die Errichtung des IT-Planungsrats und über die Grundlagen der Zusammenarbeit beim Einsatz der Informationstechnologie in den Verwaltungen von Bund und Ländern [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [74](http://www.it-</p></div><div data-bbox=)

- planungsrat.de/SharedDocs/Downloads/DE/ITPlanungsrat/Staatsvertrag/Staatsvertrag.pdf?__blob=publicationFile
82. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.w3.org/TR/WCAG20/>
83. What is Horizon 2020? // European Commission [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>
84. Відкритий лист новому парламенту щодо створення Комітету Верховної Ради України з питань інформаційних технологій та комунікацій. 21.11.14 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.inau.org.ua/52.2968.0.0.1.0.phtml>
85. Європа виділила €2,7 млн на зміцнення інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?yevropa_vidilila_27 mln_na_zmitsnennya_informatsiynogo_suspilstva_v_ukrayini&objectId=1324569
86. Загальнодержавні проекти з інформатизації / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=89&language=uk>
87. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, за 2012 рік. – С. 14. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nkrz.gov.ua/uk/activities_nkrzi/1324727592/1364229681/
88. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України у 2012 році. – С. 64. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://dknii.gov.ua/?q=node/1192>
89. Колодюк, А. Национальные стратегии информационного общества: преимущества и условия реализации в Украине [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/ВРА/9438c6c677c01618c325714c004a081b>
90. Лист Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України № 1/06-2-398 від 02.04.2013
91. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V
92. Про прийняття за основу проекту Закону України про електронну комерцію: постанова Верховної Ради України № 2306а від 03.06.2014р.

93. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р